

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Açısından Bir Çizgi Film Çözümlemesi: PEPEE

Nurdan Kalaycı ¹

Öz

Kitle iletişim araçlarının, toplumsal cinsiyet eşitliği anlayışının, toplumda oluşmasında ve yerleşmesinde önemli rolleri bulunmaktadır. Bu araştırmanın amacı, Pepee adlı çizgi filmi toplumsal cinsiyet eşitliği açısından çözümlemek ve değerlendirmektir. Çünkü toplumsal cinsiyet rollerinin çeşitli araçlar yoluyla sunumu, çocukların toplumsal cinsiyet konusundaki düşüncelerinin oluşmasında ve şekillenmesinde önemlidir.

Araştırmanın modeli betimseldir ve nitel araştırma özelliği taşımaktadır. Araştırmanın çalışma evreni, Pepee çizgi filminin 45 bölümüdür. Veriler, içerik analizi ve göstergebilim ile analiz edilmiştir.

Çizgi filmin hem kadın hem erkek karakterleri, toplumsal cinsiyete ilişkin kalıp yargılara uygun rol, eylemler, giysi rengi ve giysi türü içinde sınırladığı ve cinsiyetçi bakış açısını yeniden üretebilecek mesajların olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bulgular bütünsel anlamda değerlendirildiğinde çizgi filmin toplumsal cinsiyet eşitsizliği oluşturan mesajlar içerdiği saptanmıştır.

Çizgi filmde gösterilen etkinliklerin tamamı hem kadınlar, hem erkekler tarafından yapılabilecek işler olmasına karşın, çiçek sulama, sofraya hazırlama, bebekle ilgilenme gibi işler, kadın karakterlere; otomobil, bisiklet ve balon kullanma gibi beceriler ise erkek karakterlere atfedilmiştir. Çizgi filmin izlenen tüm bölümlerinde, giysi renklerinden, giysi türlerine, duygusal durumlardan, oynanan oyunlara kadar toplumsal cinsiyet eşitsizliği oluşturabilecek mesajlar saptanmıştır.

Eğitici amaçlı tüm çizgi filmler, senaryolarını ve içeriğindeki mesajlarını, insan hakları ve eşitlik temelinde kurgulamak zorundadır. Çünkü toplumda da kadın-erkek ayrımcılığını engellemek ve cinsiyet eşitliğini sağlama ve duyarlı olma konusunda sistemin her bir parçasının sorumluluğu bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Çizgi film
Pepee
Toplumsal cinsiyet rolleri
Toplumsal cinsiyet eşitliği
Toplumsal cinsiyet eşitsizliği
Göstergebilim

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 21.02.2014
Kabul Tarihi: 26.12.2014
Elektronik Yayın Tarihi: 15.02.2015

DOI: 10.15390/EB.2015.3836

¹ Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Eğitim Programları ve Öğretim, Türkiye, kalayci@gazi.edu.tr

Giriş

Demokrasi, sadece bir yönetim şekli değil, bir yaşam biçimidir. Bu yaşam biçiminin temellerini oluşturan değer ve ilkelerin birey, toplum ve kurumlar tarafından benimsenmesi gerekmektedir. Bu benimseme Apple ve Beane'nin (2007) açıkladığı bir dizi "idealize edilmiş" değer ve ilkeler dizisinin benimsenmesi olarak değil, daha derin ve anlamlı bir felsefe olarak düşünülmelidir.

Demokrasinin ilkelerinden ikisi, özgürlük ve eşitlik. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'na göre, tüm vatandaşlar, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir (T.C. Anayasası, 1982, Madde 12) ve herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir (Madde 10).

Bununla birlikte, siyaset kuramları da, insanların hukuki, siyasi, sosyal ve ahlaki alanlarda esas olarak eşit haklara sahip olduğu ve insanların, ayırım yapılmaksızın eşit değere sahip oldukları konusunda hemfikirdir. Ancak, çoğu gelişmiş demokratik toplumlarda bile inanç, etnik köken, renk, cinsiyet, siyasi düşünce ve felsefi inançları farklı olan bireylere eşit davranılmadığını saptayan çalışmalar bulunmaktadır (Alesina, Di Tella ve MacCulloch, 2004; Aran, Sarıca ve Yazıcı, 2010; Candaş, Yılmaz, Günseli ve Çakar, 2010; Delaney, 2001; Dökmen, 2012; Filmer ve Scott, 2008; İmamoğlu, Yasak-Gültekin, 1993; Ökten, 2009; Sayılan, 2012; The World Bank, 2005; Ulusoy, 1999; Üner, 2008). Toplumda demokrasi kültürünün tam olarak yaygınlaşması için hukuksal anlamda kazanılmış olan biçimsel eşitliğin, eylemsel eşitliğe dönüşmesi gerekmektedir. Bir ülkedeki vatandaşların her alanda birbiri ile eşit olduğu ve eşit koşullar altında yaşayıp herkese eşit davranıldığı bir hukuksal düzlem olan demokrasinin, en temel sorumluluklarından birisi de kadın - erkek ayrımcılığını engellemek ve kadın-erkek eşitliğini sağlamaktır (Balkır, 2013).

Avrupa Konseyi'nin demokrasi ile cinsiyet eşitliği arasında temel bir özdeşlik kurması dikkate değerdir:

"Toplumun değişmez öğelerinden biri, kadınlar ve erkekler tarafından oluşturulmuş olmasıdır. Kadınlar, erkeklerle birlikte, içinde yaşadıkları toplumun örgütlenmesini ve işleyişini, topluluğun çıkarını gözeterek biçimde, belirleme hakkına sahip olmalıdırlar. İnsan haklarının korunmasına yönelik başlıca uluslararası belgelerde ve birçok Avrupa ülkesinin anayasalarında insan varlığının eşit değerinden ve onurundan söz edilse bile, çeşitli yapılar ve süreçlerde devam eden kadınların (aileden başlayıp bütün bir karar alma mekanizmasına yayılan)de facto eşitsizliği durumu, çoğulcu demokrasinin gerçek anlamda kurulmasını engellemektedir. Kadınların ve erkeklerin toplumun işleyişinde eşit sorumluluk üstlenmeleri, gerçek demokrasinin ve daha adil bir topluma ulaşmanın ön koşulu olarak kabul edilmelidir" (Council of Europe, 1992,s. 34).

Bu araştırmada, eşitlik ilkesi içinde yer alan farklılıklardan "cinsiyet" üzerinde durulmaktadır. Cinsiyet eşitliği kapsamında yer alan iki temel kavram; biyolojik cinsiyet ve toplumsal cinsiyettir.

Biyolojik cinsiyet (sex), bireyin kadın ve erkek olarak mevcut genetik, fizyolojik ve biyolojik özelliklerini açıklarken, toplumsal cinsiyet (gender) ise içinde bulunduğu toplum ve kültürü tarafından kadına ve erkeğe atfedilen kişilik özellikleri, rolleri, değerleri ve beklentileri ile ilgili kalıp yargıları açıklamaktadır (Akın ve Demirel, 2003; Bhasin, 2003; Dökmen, 2012; Koca,2006; Kottak, 2002; Yogev, 2006).

Toplumsal cinsiyet eşitliği, yasalar önünde, kadına ve erkeğe eşit davranılması, aile ve toplum içinde kadının ve erkeğin kaynaklardan, fırsatlardan ve hizmetlerden eşit olarak yararlanması olarak tanımlanmaktadır (WHO, 1998; Demirel, 2007). Yasalar önünde sağlanan toplumsal cinsiyet eşitliğinin, eylemsel olarak gerçekleşmesinin önündeki en önemli engellerden biri, bireylerin ve toplumların zihinlerindeki kalıp yargılardır.

Kalıp yargılar, genel olarak varlıklar, olay ve olgular hakkında zihinde oluşturulan imgelerdir. İnsanlar hakkındaki kalıp yargılar, belli bir grubun bütün üyelerinin özelliklerine ilişkin organize inançlar ve tutumlar olarak tanımlanabilir (Golombok ve Fivush, 1994). Kalıp yargılar, tutumların bilişsel yönünü, önyargılar ise duygusal yönünü oluşturmaktadır. Kalıp yargılar, önyargıların oluşmasında zemini oluşturur. Genellikle cinsiyete, yaşa, mesleklere, azınlık gruplarına ve milliyetlere karşı kalıp yargılar daha güçlüdür. Kalıp yargılar, küçük yaşta ailede daha sonra okulda ve toplumsal

kurumlarla yaşam boyu pekiştirilir; zihinlere yerleşir ve yavaş yavaş içselleşir. Kalıp yargıların oluşmasında güçlü bir etkiye sahip olan kitle iletişim araçları, bu kalıp yargıları ve önyargıları sürdürmede ve insanları bu yönde etkilemede önemli role sahiptir. Kültürleme, kültür değişimi ve kültürsüzleşme süreçlerinde, özellikle son yarım yüzyılda, öngörülme ve önlenemeyen bir manzara karşısında olduğumuz bir gerçektir. Kitle iletişim araçlarındaki gelişmeler medyanın bütün boyutlarıyla insan hayatının her alanına müdahil olmasına yol açmıştır. Bu müdahale tek yönlü ve donuk bir etkileşimle değil, düşünce tarzlarından giyim kuşama kadar her alanda etkinliğini göstermektedir (Oruç, Tecim ve Özyürek, 2011).

Bandura, insanların neredeyse bütün davranışları gözlemleyerek ve model alarak öğrendiğini savunmaktadır (Bandura,1989; Akers, Krohn, Lanza ve diğ. 1979). Gözlem yoluyla öğrenme, diğer bir ifade ile sosyal öğrenme kuramı bireyi, sosyalleşme süreci ve kültürleme aracılığıyla yaşamını inşa eden ve sürekli kendisine rol modeller arayan bir canlı olarak görmektedir. Bandura'nın (2001) modelleme sürecine benzer bir şekilde Kelman da (1961) model alma ya da uyma davranışını üç aşamaya ayırmaktadır; itaat/taklit (compliance), özdeşleşme (identification) ve benimseme (internalization). Taklit uzun bir etkilenme süreciyle model olarak benimsenen kişinin/durumun davranışlarının tekrarlamasıdır (Milgram, 1965; Bear, Peterson ve Sherman, 1967; Bandura, 1965). Davranışın taklit düzeyinde kalması bireysel ve toplumsal ön yargıları güçlendirmesinin yanı sıra olayların ve durumların içeriğinden habersiz olma ve yüzeysel değerlendirmelerde bulunma gibi dezavantajlı durumlar da oluşturmaktadır (Le Bon, 2001; Einhorn, Hogarth ve Klempner, 1977). Kağıtçıbaşı'na (2005) göre modellemedeki bu üç aşama kişiye farklı kazanımlar sağlamaktadır. Taklit ile kabul görme, ödüllendirilme ve cezalandırılma; özdeşleşme ile diğer insanlara benzemeye çalışma, onlar gibi olma ve benimseme ise doğruyu anlama ve uygulama gereksinimi gibi alanlarda kişilik üzerinde etkisi bulunmaktadır. Fakat birçok davranışın taklit düzeyinde kalıp bunların içeriklerini sorgulamama ve bunları benimseme düzeyinde uygulamama, çocuğun gelecek hayatında olumsuz sonuçlara yol açabilir.

Ayrancı, Köşgeroğlu ve Günay (2004) yukarıdaki görüşlere paralel bir ifade ile medyanın, izleyicilerini onlar hiç farkına varmadan, toplum ve kültürün yaşam standartlarını, yaşam biçimlerini, birbirleriyle ilişkilerini, davranış kalıplarını, sosyal sorunları ve tüketim alanlarını etkilediğini ve bu yönde bir eğilim başlattığını belirtmektedir. Bu açıklamalar Kuntsche (2004) tarafından yapılan araştırma sonuçları tarafından da desteklenmektedir; bu araştırmaya göre, Amerikalıların %65'i dünya görüşlerinin temelini kitle iletişim araçları yayınlarının şekillendirdiğini belirtmiştir. Bu saptama daha büyük oranda çocuklar için de geçerli görünmektedir.

Bu konuda Lippmann (1998), okul öncesi çağı çocuklarının zihinlerinde oluşan etnik gruplar hakkındaki kalıp yargıların, büyük ölçüde televizyonda etnik gruplara yönelik mesajlar doğrultusunda oluştuğunu belirtmiştir. Evra (2004), çocukların televizyonda gördükleri ve uyguladıkları en temel davranışların ise toplumsal cinsiyete ve şiddete ilişkin davranışlar olduğunu saptamıştır.

Giroux'un (1983) özellikle çizgi filmlerin, toplumsal değerleri öğretme konusunda aile, okul ya da dini kurumlardan daha güçlü olduğu görüşü, yukarıdaki araştırma sonuçları ile desteklenmektedir.

Günümüz post modern dünyasında çocuklarımız nerede ise kundaklandıkları andan itibaren daha birçok akrabası ile tanışmadan kitle iletişim araçlarından biri olan televizyonun "büyülü" ortamı ile tanışıp samimi olmaktadır (Aşkın,2013).

Öztürk (2002,s.67) televizyon ile çocuklar arasındaki bu samimiyeti;

"Televizyon bir bakıma insanların yerine düşünerek ve hayaller kurarak onları bu zahmetten kurtarır ya da onlara nasıl düşünceleri, nasıl hayaller kurmaları gerektiğine dair işaretler gösterir." biçiminde ifade etmiştir.

Henüz hayal ile gerçeği ayırt edemeyen büyük oranda gördüklerinin etkisiyle bir dünya kuran bu yaş çocuğunun, hem benlik oluşumu hem kişilik gelişimi hem de kültürleme gibi bireysel gelişim süreçlerinde çizgi filmlerin doğrudan ve/veya dolaylı olarak vermiş oldukları mesajlar önemli bir yer teşkil etmektedir. Yapısalcı Yaklaşım ve Ekme/Yetiştirme Kuramı çizgi filmlerin kapsadığı cinsiyetçi içeriğin çocukların cinsiyet rolü, anlayış ve kavrayışlarını etkilediğini açıklamaktadır (Graves, 1999;

Klein, Shiffman, ve Welka, 2000). Bu kuramsal bakış açıları, cinsiyet rollerini içeren görüntüler izlemenin, çocukların toplumsal cinsiyet hakkındaki anlayışlarının oluşmasında etkili olduğunu ve ayrıca medya iletişimine maruz kalmanın çocuklarda sosyal davranış ve norm kavramlarının oluşmasında etkili olduğunu savunmaktadır (Graves, 1999; Martin, Ruble ve Szkrybalo, 2002).

Çizgi filmler yurt içi ve yurt dışında da birçok bilimsel araştırmaya konu olmuştur (Alan, 2009; Aşkaroğlu, 2006; Ergöz, 2006; Eskandari, 2007; Hubka, Hovdestad, ve Tonmyr, 2009; Kalaycı ve Şahin, 2013; Kılıcı, 2009; Lacroix, 2004; Klein, Shiffman, ve Welka, 2000; Seymenoğlu, 2009; 2004; Ogletree, Martinez, Turner ve Mason, 2004; Türkmen, 2012; Thompson ve Zerbino, 1997; Yapıcıoğlu, 2010; Yorulmaz, 2013; Wiserna, 2001).

Aktaş (2005) çizgi filmlerin, okul öncesi çocuklar tarafından en çok tercih edilen program olması nedeniyle en fazla eleştiriye uğrayan programların da başında geldiğini belirtmektedir. Klein, Shiffman ve Welka (2000), pek çok çocuğun devamlı olarak çizgi filmlerin, çoğunlukla olumsuz etkilerine maruz kaldığını savunmaktadır. Danimarka'da yapılan bir araştırma, Tom ve Jerry adlı çizgi filmi izleyerek büyümüş çocukların, ilk sokak kavgalarında yumruk attıkları arkadaşlarında meydana gelen hasarın niçin bu kadar çok olduğuna şaşırıldıklarını ortaya koymuştur (Dündar, 1996). Bir başka araştırmada, yoğun şiddet içeren çizgi filmleri izleyen ilköğretim öğrencilerinin daha yüksek oranda fiziksel şiddete başvurdukları ve sorunlarına çözüm olarak fiziksel şiddeti tercih ettikleri saptanmıştır (Tokdemir ve diğ., 2009). Çocuğun şiddet içerikli filmlerde gördüğü bir figürü model alması durumunda trajik sonuçlar ortaya çıkabilmektedir. Bazı kriminal şiddet olaylarıyla TV programlarında sunulan kurgusal olaylar arasında dikkat çekici benzerlikler görülebilmekte, hatta bunların açıkça model alındığı saldırılara, tecavüzlere, cinayetlere rastlanmaktadır (Ayrancı, Köşgeroğlu ve Günay, 2004). Okul öncesi çocuklarının bilim konusundaki düşüncelerini inceleyen bir çalışma (Güler ve Akman, 2006), çocukların zihinlerinde bilim insanı görüntüsünün çizgi film ve filmlerde gördükleri bilim insanı figürlerinden etkilenecek oluştuğunu saptamıştır.

Bir başka araştırmada ise Pokemon çizgi filmi, toplumsal cinsiyet bağlamında analiz edilmiştir. Filmde erkek Pokemon karakterlerinin ve erkek Pokemon eğiticilerinin daha merkezi rollerde gösterildiği saptanmıştır. Araştırma örneklemindeki çocukların büyük çoğunluğunun bir kadın eğitimciden daha çok, erkek Pokemon eğitimcisini kendi favori eğitimcisi olarak seçmeye eğilimli olduğu saptanmıştır (Ogletree ve diğ., 2004).

Okul öncesi dönem çocuğunun davranışlarının çoğu, gözlemleri sonucunda edindiği ve tekrarladığı davranışlardır (Pighin, 2005). Bu davranışların devamlılığı ise çevresindeki insanların o davranışları tekrarlama sıklıklarıyla doğru orantılıdır (Akers, Krohn ve Lanza, 1979; Yörükoğlu, 2004). Sadece insanların davranışları değil, aynı zamanda izlenen filmlerdeki karakterlerin, okunan kitaplardaki kahramanların davranışları, çocuk tarafından model alınabilir. Bu açıklamaya dayalı olarak çocuk, aile içerisinde ya da medya aracılığıyla algıladığı yaşamın sadece bir gözlemleyicisi değil, aynı zamanda onların alıcısı ve uygulayıcısı durumundadır. Uluyacağı ve Yılmaz'ın (2007) televizyon reklamlarında çocuğa ilişkin toplumsal cinsiyet rollerinin sunumu adlı araştırmalarında toplumda kadın ve erkeğe ilişkin cinsiyet rollerinin reklamlarda çocuklar tarafından toplumun onayladığı değerler çerçevesinde aktarıldığı ve pekiştirildiği, böylece toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretildiği saptanmıştır.

Çizgi filmler, son derece renkli ve eğlenceli bir seyir sunmalarının yanı sıra, hayal gücünde sınır tanımamaları ve yaşamın düşsel yönüyle bağlantılı olmaları nedeniyle, kitlelerin yoğun beğenisini kazanmakta ve yaşamın tüm alanlarında etkisini hissettirmektedir. Hatta, çizgi filmlerin popüler kültüre dahil olmaları ve popüler kültür ikonuna haline gelmeleri, tüketim amaçlı kullanılmalarına neden olmaktadır. Pek çok çizgi film karakterinin oyuncakları, aksesuarları, kırtasiye ürünleri, tişörtleri, posterleri ve oyunları da yoğun bir biçimde piyasalardaki yerini almaktadır. Bu durum çocukların çizgi film karakterlerini model alma davranışını daha da pekiştirmektedir.

Türkiye Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (2012) tarafından yapılan araştırmaya göre çocukların düzenli bir biçimde televizyon izlemeye 2-2.5 yaşlarında başladıklarını belirtmiştir. Aral, Ceylan ve

Bıçakçı'ya (2011) göre televizyon, çocuğun yaşamında önemli bir yer tutmakta ve çocuklar, televizyon izlemeye diğer etkinliklerden daha fazla zaman ayırmaktadır.

Türkiye'de de yerel ve/veya ulusal yayın yapan kanallarda hafta içi ve hafta sonları genellikle sabah saatlerinde çeşitli çizgi filmler yayınlanmaktadır. Bunun yanı sıra günün hemen her saatinde çizgi film yayınlayan ya da yayın akış pastasının en büyük dilimini çizgi filmlere ayıran Cartoon Network, TRT Çocuk, Yumurcak TV gibi çocuk kanalları da bulunmaktadır.

Cesur ve Paker (2007) çocukların yaklaşık on yaşına kadar çizgi filmlere yönelik büyük bir ilgi gösterdiğini saptamıştır. Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) (2006) tarafından yapılan araştırma sonucuna göre, en çok sevilen çizgi filmler Tom ve Jerry % 22.3, Buggs Bunny % 17.9, Şirinler % 9.9 ve Örümcek Adam % 3.4'dür. 2013 yılı itibari ile en çok izlenen çizgi filmler sıra ile TRT Çocuk kanalında yayınlanan Keloğlan ve Pepee, Cartoon Network kanalında yayınlanan Ben 10'dir (İlhan ve Çetinkaya, 2013).

Çizgi filmlerin, kadının toplumda temsil ediliş şeklinin belirlenmesinde cinsiyetçiliğin yeniden üretilmesinde, ve devam ettirilmesinde de rol oynayan etkili bir araç olduğunu saptayan birçok araştırma bulunmaktadır (Dawn, Descartes ve Collier-Meek, 2011; Hubka, Hovdestad ve Tonmyr, 2011; Gündüz- Kalan, 2010; Kaypakoğlu, 2004; Keloğlu-İşler, 2014; Ogletree ve diğ., 2004; Oliver ve Green, 2001; Thompson ve Zerbinos, 1995, 1997).

Birçok açıdan analiz edilen Pepee çizgi filmi, bu çalışmada toplumsal cinsiyet eşitliği açısından analiz edilmiştir. Pepee çizgi filmi ile ilgili diğer araştırmalar ve sonuçları şöyledir; Dilber'in (2013) araştırmasında filmin yerli bir yapım olduğu, Türk halk dansları ve türkülerine yer verdiği ve şiddet içermediği gerekçeleriyle olumlu bir çizgi film olarak değerlendirilmiştir. Türkmen'in (2012) çalışmasında da Türk kültürünü aktarım aracı olarak Pepee çizgi filminin önemli olduğu ancak bu konuda yeterli olmadığı vurgulanmıştır. Çizgi filmi, din ve değerler eğitimi açısından analiz eden Yorulmaz (2013) ise hiçbir bölümde İslâm dinine ait dini sembol ve pratiklere yer verilmediği gerekçesi ile çizgi filmi olumsuz yönde eleştirmiştir. Şeker ve Balcı'nın (2013) araştırmasında Pepee çizgi filmi çözümlenirken katılımcıların dizisiyle ilgili kod açıklamaları değerlendirilmiştir. Bu çözümleme sonucunda çizgi filmle ilgili olarak hem ebeveyn hem de çocukların görüşleri alınmıştır. Ebeveynlerin tümü, çizgi filmde eğitsel mesajların başarı bir şekilde verildiğini belirtmiştir. Çocukların zihinlerinde önemli mesajların yer edindiği ve hatta bu mesajlar sayesinde arkadaşlık ilişkisinden, kardeşliğe, tuvalet eğitiminden, matematiğe, bir çok konuda eğitim verdiği araştırmanın ortaya koyduğu bulgular arasındadır.

Keloğlu-İşler'in (2014) araştırmasında Gerbner'in Ekme/Yetiştirme Kuramı bağlamında yerli üretim çizgi filmlerde ekilmeye çalışılan sosyo-kültürel değerler ele alınmıştır. Makalede, seçilen üç yerli yapım çizgi film, Pepee, Canım Kardeşim, Biz İkimiz'in bölümleri incelenmiştir. Araştırmanın temel varsayımı yerli üretim çizgi filmlerin kültürel inşada önemli bir rol oynadığıdır. Keloğlu-İşler (2014) yerli üretim çizgi filmlerde yoğun olarak yerli kültür ekilmeye çalışıldığını belirtmiştir.

Araştırmada Pepee adlı çizgi film, toplumsal cinsiyet eşitliği açısından değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme için yapılan analizde aşağıdaki sorular cevaplanmıştır.

1. Filmde ev içinde/ dışında yapılan işlere ilişkin roller, erkek ve kadın karakterlere nasıl ve hangi oranda verilmiştir?
2. Filmde oyun / hobi aktivitelere ilişkin roller, erkek ve kadın karakterlere nasıl ve hangi oranda verilmiştir?
3. Filmde erkek ve kadın karakterler, hangi renk giysilerle gösterilmiştir?
4. Filmde erkek ve kadın karakterler, hangi tür giysilerle gösterilmiştir?

Bu çalışma toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda çalışanlara veri sağlayacağından önem arz etmektedir. Ayrıca araştırma ailelerin, öğretmenlerin, çocukların ve çocuklara yönelik bu tür filmlerin yapımcı ve senaristlerinin toplumsal cinsiyet eşitliği ve medya okuryazarlığı konusunda farkındalıklarını arttırmayı amaçladığından ve toplumda demokrasi kültürünün yaygınlaşmasına katkı getireceğinden önemlidir.

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu araştırma, Pepee çizgi filmini toplumsal cinsiyet eşitliği açısından olabildiğince tam, dikkatli ve derinlemesine tanımlamayı amaçladığından betimseldir ve nitel araştırma özelliği taşımaktadır. Çalışma için gerekli veriler, çizgi filmin bölümlerinden elde edildiğinden ve her bir bölüm bir belge niteliği taşıdığından araştırmanın tekniği doküman incelemesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Hedef Evren /Çalışma Evreni

Çizgi filmin 2012 ve 2013 yılları arasında TRT çocuk kanalında gösterilen 56 bölümü, çalışmanın hedef evrenini, 45 bölümü ise çalışma evrenini oluşturmaktadır. Örnekleme çizgi filmin 11 bölümü dahil edilmemiştir. Bu durumun iki nedeni bulunmaktadır; ilki ilk bölümlerin bazılarında ulaşılamamış olması, diğeri ise bazı bölümlerin senaryolarının diğerlerine oranla daha az veri içermesidir. Her bir bölüm ortalama 10 dakikadır. Filmin bölümlerine internet aracılığıyla ulaşılmış ve 45 bölüm indirilerek arşivlenmiştir.

Pepee Çizgi Filminin Tanıtımı

Pepee çizgi filmi 2008 yılında TRT Çocuk kanalında yayına başlamıştır ve 2013 yılının sonuna kadar hafta içi ve hafta sonu yayınlanmıştır. Eskişehir’de Düşyeri Çizgi Film Stüdyosu tarafından hazırlanan bu filmin hedef kitlesi 3-6 yaş grubu çocuklarıdır. Senaryosu, Ayşe Şule Bilgiç’e ve Ali Tufan Kıraç’a aittir. Çizgi filmin başkarakterinin adı Pepee’dir. Pepee karakteri, konuşma zorluğu çeken dört yaşında bir erkek çocuktur ve karakterin ismi Anadolu’da konuşma zorluğu çeken insanlara takılan “pepee” sözcüğünden türetildiği açıklanmıştır (<http://tr.wikipedia.org/wiki/Pepee>).

Çizgi filmin karakterleri şunlardır: Pepee, Pepee’nin annesi, babası, dedesi, nenesi, kız kardeşi Bebe, kuzeni Şıla, zürafa Zulu, köpek Köpüş, dış ses Şuşu (<http://www.dusyeri.com.tr>).

Veri Toplama Aracının Hazırlanması, Verilerin Toplanması ve Analizi

Pepee çizgi filminde amaca uygun veri elde edebilmek için kodlama kitapçığı (code-book) oluşturulmuştur (Kurasaki, 2000). Bu kitapçığın oluşturulmasında ve verilerin içerik analizinde izlenen aşamalar şöyledir:

İlk olarak çizgi filmin 45 bölümünün %10’una denk gelen beş (5) bölüm araştırmacı ve farklı bir araştırmacı tarafından daha nesnel bir analiz yapılabilmesi amacıyla birbirlerinden bağımsız olarak izlenmiştir. İkinci adımda araştırmacılar tarafından aynı bölümler birbirlerinden bağımsız olarak filmi izlenmiştir. Bu esnada önceden hazırlanmış bir form kullanılmıştır. Bu formun üst satırına karakterlerin ismi, alt satırlara da o karakterin neler yaptığı, bunu nasıl yaptığı olay, olgu ve durumlar, ayrıntılı bir biçimde not edilmiştir. Veri toplama esnasında herhangi bir yorum yazılmamıştır. Çizgi filmi izlerken olay ve olguların tümünün aynı anda fark edilmesi ve kayıt altına alınmasının zorluğundan dolayı, her bir izlemede en fazla iki karaktere odaklanılmış ve her bir form iki karaktere yönelik kullanılmıştır. İki araştırmacıya ait notlar ayrı ayrı bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Bilgisayar ortamına aktarılan bu notlar birlikte incelenerek, birbiri ile aynı ve benzer olanlar birleştirilmiş ve kodlar oluşturulmuştur. Tüm bu işlemler bir tablo üzerinde gerçekleştirilmiştir.

Frekans belirleme sayesinde sıklığa dayalı bir sınıflama yapılabilmekte, öğelerin önem ve etki dereceleri hakkında yorumda bulunulabilmektedir (Tavşancıl ve Aslan, 2001). Nitel verilerin bu şekilde sayısallaştırılması ile verilerin güvenilirliği artırılmakta, yanlılık azaltılmakta ve veriler arası karşılaştırma olanağı sağlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu gerekçelerle kodların gerçekleşme sıklığı belirtilmiştir. Toplumsal cinsiyet eşitliği ya da eşitsizliği konusu ile ilişkili olmadığı düşünülen kodlar araştırma dışında bırakılmıştır. Toplumsal cinsiyet eşitliği açısından ilişkili olduğu kabul edilen kodlar incelenmiş ve kodları temsil edebilecek kategoriler belirlenmiştir. Kategoriler, “Ev içinde/

dışında yapılan işler”, “Oyun/hobi”, “Giysi rengi” ve “Giysi türü” dür. Bu işlemin iki ayrı araştırmacı tarafından bağımsız olarak yapılması ve tartışarak kategoriler üzerinde fikir birliğine varılması “kategori güvenilirliği” sağlamıştır. Beş bölüm sonunda araştırmacılar bir araya gelerek, beş bölüm için hazırlanan kodlar, kodların frekansları ve yüzdeleri hesaplanmış, kategoriler üzerinde tartışmışlar, gereken düzeltmeler tablo üzerinde yapıldıktan sonra bu tablo bir kodlama kitapçığına (code-book) dönüşmüştür. Bu beş bölüm için Krippendorff’un (2004) belirttiği, üç farklı güvenilirlik yaklaşımından biri olan “Yenilenebilirlik-Tekrarlanabilirlik” olarak tanımlanan kodlayıcılar arası güvenilirlik (intecoder-reliability) hesaplanmıştır. Bu hesaplama göre “araştırmacılar arası toplam uyum katsayısı” $\text{Pr}:0.830$, “toplam uyum oranı” %83 olarak hesaplanmıştır.

Araştırmanın analiz sürecinde karşılaşılan bir sorun olduğunda çizgi filmin görsel ve tekrar izlenebilir bir doküman olması, her bölümünün kısa sürmesi yeniden izlenebilmesini kolaylaştırdığından dolayı araştırmanın iç geçerliliği olumlu yönde etkilenmiş olabilir.

Çizgi filmin bundan sonraki 40 bölümüne ilişkin veri toplama sürecinde araştırmacı yukarıdaki sürecin aynısını devam ettirmiştir. 40 bölüm için toplanan tüm verilerin içerik analizi yapılırken ilk beş bölümün içerik analizi sonucunda hazırlanan kodlama kitapçığı temel alınmıştır. 40 bölüme ait kodlar kitapçıkta yer alan kategoriler altına yerleştirilmiştir.

Bu süreçte içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizinin amacı benzer verileri (kod) belirli kategoriler altında bir araya getirerek okunabilir çıktılar elde etmektir (Bauer, 2003; Cohen, Manion ve Morrison, 2007; Denzin ve Lincoln, 2005; Fraenkel ve Wallen, 2002; Miles ve Huberman, 1994; Yıldırım ve Şimşek, 2008). Araştırma analizinin ilk beş bölümünde tümevarımcı, (Emergent Coding), diğer 40 bölüm için ise tümenden gelimci (Pre-set Coding) bir süreç izlenmiştir (Denzin ve Lincoln, 2005; Fraenkel ve Wallen, 2002).

Araştırmada Pepee çizgi filminde var olan göstergelerin, cinsiyetle ilişkili yan anlam içerip içermediği gösterge bilim analizi ile yapılmıştır. Araştırmanın güvenilirliğini arttırmak için, içerik ve göstergebilim analizi üzere iki farklı yöntem kullanılmıştır.

Göstergebilim, gösterge dizgelerini betimlemek, göstergelerin birbiriyle kurdukları bağıntıları saptamak, anlamların eklenerek oluşma biçimlerini bulmak, göstergeleri ve gösterge dizgelerini sınıflandırmak (Rıfat, 1990) yoluyla verilerin sistematik bir şekilde incelenmesine dayanmaktadır. Göstergebilim, gösterge dizgesi oldukları açık seçik görülen dizgeleri incelemekle kalmaz, tüm kültür görüngülerini gösterge dizgeleriymiş gibi ele alır, bunu yaparken kültürün temelde bildirişim olduğu varsayımından yola çıkmaktadır (Erkman-Akerson, 2005).

Göstergebilim analizi Barthes’ın (2012) yan anlam yaklaşımına dayanmaktadır. Gösterge; “kendisi o şey olmadığı halde, o şeyi çağrıştırarak iletişim sağlayan ve bir başka şeyi temsil eden her şeydir”. Barthes’a (2012) göre gösterge bir gösteren ve bir gösterilenden kuruludur. Gösterenler düzlemi anlatım düzlemini, gösterilenler düzlemi ise içerik düzlemini oluşturur. Anlam, anlatım ve içerik düzlemi arasındaki bu bağıntıdan doğar. Bir göstergenin neyi (gösteren) temsil ettiği düz anlam; göstergenin nasıl (gösterilen) temsil edildiği ise yan anlam olarak açıklanmaktadır. Göstergebilimin başlıca iddiası anlam yelpazesinin, dilin doğasına ve hem gönderenin (kodlayıcı) hem de alıcının (çözümleyicinin) paylaştıkları bir kültürde gösterge ve sembollerin kalıplar halinde düzenlenmesine dayalı olduğudur (Mcquail ve Windahl, 2005).

Araştırmada göstergebilim analizi için içerik analizi sonunda oluşturulan kodlar ve kategoriler kullanılmıştır. İçerik analizi sonucunda oluşturulan kodlar ve kategoriler, çalışmanın göstergebilimsel düzleminde *“anlamlama dizgeleri”* olarak ele alınmıştır (Barthes, 2012) ve araştırma kapsamında *“gösterge”* olarak değerlendirilmiştir. Göstergebilime göre oluşturulan tabloda sırayla, *“Gösterge; Gösteren- Düz Anlam; Gösterilen ve Yan Anlam”* sütunları yer almaktadır (Tablo 2).

Bu analizin i güvenirliğini (tutarlılığını) artırmak için araştırmacı tarafından oluşturulan tabloların bağımsız iki araştırmacı tarafından incelenmesi istenmiş, her bir göstergeye ait düz ve yan anlamların ilgili göstergeyi açıklayıp açıklamadığı konusunda görüş alınmıştır. Alınan dönütler doğrultusunda tablolara son şekli verilmiştir. Ayrıca elde edilen ham veri ve kodlar başka araştırmacıların incelemesine olanak verecek şekilde muhafaza edilmektedir.

Araştırmanın dış güvenirliğini sağlamak için, hem içerik, hem de göstergebilim analiz süreci aşamaları yukarıda görüldüğü gibi ayrıntılı biçimde açıklanmıştır. Bu ayrıntılı açıklama, araştırma bulgularının, öznel varsayımlardan ve önyargılardan etkilenme olasılığını azaltırken, benzer araştırmaları yapanlara katkı sağlayacaktır.

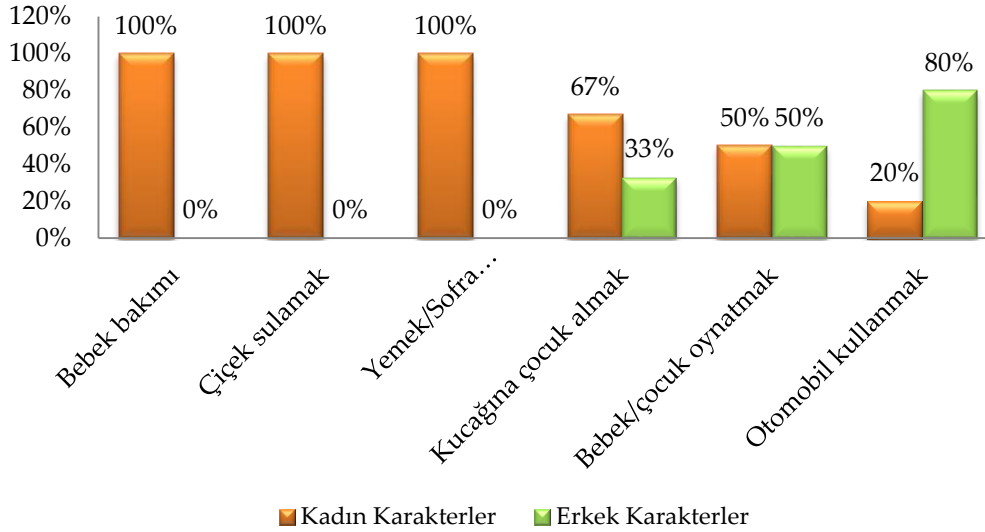
Bulgular

Bu çalışmada içerik ve göstergebilim analizi ile elde edilen bulgular, 1. Ev içinde / dışında yapılan işler 2. Oyun/hobi 3. Giysi rengi ve 4. Giysi türü kategorileri olmak üzere dört başlık altında sunulmuştur:

1. Ev İçinde / Dışında Yapılan İşler Kategorisine İlişkin Bulgular

Tablo 1. Ev İçinde / Dışında Yapılan İşler Kategorisine İlişkin Sonuçların Cinsiyete Göre Dağılımı

Kategori	Kodlar (Eylemler)	Kadın		Erkek		Toplam	
		Karakterler		Karakterler		Toplam	
		f	%	f	%	F	%
Ev içinde/ dışında yapılan işler	Bebek bakımı	5	100	0	0	5	100
	Çiçek sulamak	52	100	0	0	52	100
	Yemek / Sofra hazırlamak	6	100	0	0	6	100
	Kucağına çocuk almak	18	67	9	33	27	100
	Bebek / Çocuk oynatmak	7	50	7	50	14	100
	Otomobil kullanmak	1	20	4	80	5	100

Şekil 1. Ev İçinde / Dışında Yapılan İşler Kategorisine İlişkin Sonuçların Cinsiyete Göre Dağılımı

Tablo 2. Ev İçinde / Dışında Yapılan İşler Kategorisine İlişkin Sonuçların Göstergelime Göre Çözümlemesi

Gösterge	Gösteren Düz Anlam	Gösterilen	Yan Anlam
Bebek bakımı	Bebeğin bakımı yapılır	Anne karakterinin bebek bakması	Bebek bakmak kadının görevidir
Çiçek sulama	Çiçekler sulanır	Kadınların çiçek sulaması	Çiçek sulamak kadının görevidir
Yemek/Sofra hazırlama	Yemek /sofra hazırlanır	Anne karakterinin yemek /sofra hazırlaması	Yemek / sofrta hazırlamak kadının görevidir
Kucağına çocuk alma	Bebek kucağa alınır.	Erkeğin ve kadının bebeği kucağına alması	Bebeği hem kadın hem de erkek kucağına alabilir
Bebek/Çocuk oynatma	Bebek /çocuk oynatılır	Erkeğin ve kadının bebeği / çocuğu oynatması	Bebeği /çocuğu oynatması hem kadının, hem de erkeğin görevidir
Otomobil kullanma	Otomobil kullanılır	Çoğunlukla erkeğin otomobil kullanması	Otomobili erkekler kullanabilir

Tablolar ve şekil incelendiğinde ev içinde / dışında yapılan tüm işlerin her iki cinsiyet tarafından ayırım yapılmaksızın kolaylıkla yapılabilecek işler olduğu açıkça görülmektedir. Buna karşın, özellikle ilk üç iş tamamen ve dördüncü etkinlik ağırlıklı olarak kadın karakterlerin görevi olarak gösterilmiştir. Çizgi filmde kadının çoğunlukla evde çalışması, aile bireylerinin ev işlerinde işbirliği yapmaması, olayların seyircisi ya da yönlendiricisi olarak gösterilmesi aile olmanın özelliklerine ters düşmektedir. Çizgi filmde çocuğa bakma, yemek ve sofrta hazırlama işini Pepee'nin annesi yapmakta, erkekler bu tür işleri kendi görevleri olarak görmemektedirler. Bu duruma bir örnek olarak çizgi filmin bir bölümünde (Pepee Dişlerini Fırçalıyor) yemekten sonra sofranın toplanması aşamasında dede karakteri, Pepee, Şila ve Bebe şöyle seslenir; "haydi biz masadan uzaklaşalım çocuklar anneniz de rahat rahat temizlesin etrafı." O sırada Bebe de annenin kucağındadır ve dedenin bu önerisi anne tarafından zevkle kabul edilir, üstelik bu öneri için dedeye teşekkür eder. Sistem perspektifine göre aile, bir geçmişi paylaşan, duygusal bağı olan, bireysel aile üyelerinin ve ailenin bütününe gereksinimlerini karşılamak için stratejiler planlayan bireylerden oluşmuş karmaşık bir yapı olarak (Sabatelli ve Bartle, 1995) tanımlanmaktadır. Bu çizgi filmin senaryosunda ailenin tüm fertlerinin gereksinimlerinin karşılanması için stratejiler planlanırken ataerkil yapının özelliklerinin temele alındığının ipuçları açıkça görülmektedir.

Çizgi filmin kurgusunda babanın bir işte çalıştığı hem sözel, hem de görüntüsel olarak gösterilirken, annenin işte çalıştığı sadece sözel olarak ifade edilmektedir. Tüm analiz edilen bölümlerde annenin işi ile ilgili bir sahne veya herhangi bir diyalog bulunmamaktadır. Tüm ev ve çocukla ilgili işleri sadece anne üstlenmektedir; oysa, annenin de baba gibi bir mesleği olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca filmin bölümlerinin çoğunda anne bahçede iş yaparken veya bebek bakarken gösterilmekte, her bölümde evin içinden bahçeye çıkıp, yeniden içeriye girmektedir. Buradaki yan anlam, geleneksel Türk aile yapısında kadının çalışmadığı veya çalışsa bile bunun önemli olmadığı, asıl işinin ev işleri ve çocuk bakımı olduğu, sosyal aktivitelere katılmadığı, katılmamasının da daha doğru olduğu mesajıdır. Bu sonuç Esen ve Bağlı'nın (2002,s.151) ders kitaplarında kadın erkek resimlerinin incelendiği araştırma sonuçları ile paralellik göstermektedir ve araştırmacıların bu konudaki yorumları şu şekildedir;

"Kadının kamusal nesnelere, özel nesnelere olduğundan daha az bağlantı içinde gösterilmesi, kitaplarda sergilenen kamusal yaşam örneklerinde varolmadığına ilişkin bir başka kanıtı oluşturmaktadır. En çok ev ve ev çevresinde ve çocuklara yönelik eylemde bulunurken gösterilen kadının, kamusal nesnelere herhangi bir bağlantısının olma olasılığı da doğal olarak düşüktür. Dolayısıyla, kadın, eylemleri, birlikte olduğu kişiler ve nesnelere bağlamında kamusal değildir".

Çocuklara ve ebeveynlere bu cinsiyetçi yaklaşımın doğal bir yapı içinde “Türk kültürünün bir parçası” olduğu mesajı verilmektedir. “Evcilik mi? Golcülük mü?” adlı bölümde evcilik oynama sahnesinde Pepee, cinsiyet eşitsizliğini o denli benimsemiştir ki “evin hanımı olarak” kuzeni Şıla’ya “Hanım bana çay getirsene” dedikten sonra aynı anda “çocuk ağlıyor bir bakıver” demektedir. Şıla ise kendisine yapılan bu yönlendirilme/emredilmeyi o denli benimsemiştir ki mutlulukla çay koymakta, aynı anda ağlayan çocuğa bakmaktadır. O anda Pepee ise bağdaş kurmuş, bıyık takmış ve hafif sert ses tonuyla evin erkeği rolünü oynamaktadır. Bilinen iki Türk atasözü vardır; “üzüm üzümüne baka baka kararır” ve “çocuktan al haberi”. Bu sahne izleyiciye Pepee’nin evinde yoğun bir ataerkil aile düzeni yaşandığına ve çocukların da bu düzeni benimsediklerine ilişkin ipucu vermektedir. Bu sahnede karakterler tarafından benimsenen düzeni izleyen çocukların bu düzeni kolaylıkla model alabileceği yukarıda sunulan birçok araştırma ile ortaya konmuştur. Çocukların çizgi film kahramanlarını model almaları ile ilgili Oruç, Tecim ve Özyürek’in (2011) araştırma bulguları şöyledir; Tom ve Jerry gibi iki temel karakteri olan filmlerde öğrenciler en fazla ‘Jerry’yi daha sonra ikinci karakter olan ‘Tom’u model almışlardır. Diğerleri kategorisinde ise Barby, Keloğlan, Gillbert, Pepee model olarak benimsenmiştir. Cinsiyete göre bir değerlendirme yapıldığında ise erkek öğrencilerin belirgin şekilde ‘Ben’ isimli kahramanı rol model alırken, kız öğrencilerin ise belirgin şekilde ‘Rozy’ isimli karakteri rol model olarak tercih ettikleri görülmüştür. Burada açıklanan sonuçların odağı kimin hangi karakteri neden model aldığından daha çok çocukların izledikleri karakterleri model olarak benimsemiş olduğudur.

Çelik ve Uysal’ın (2012) kadının kamusal yaşamındaki konumu konusundaki gazete köşe yazılarını analiz ettikleri araştırmalarında dört gazeteden, en fazla oranla Birgün; (%1,8) daha sonra Hürriyet (%1,1), Radikal (%0,8) ve en az Zaman gazetesi (%0,6) kadının kamusal yaşamındaki konumuna yer vermiştir. Elde edilen veriler, erkeklerin kamusal alanda iktidar olarak görüldüğünü; kadınların ise daha geri plandaki özel alan olarak görülen ev ile özdeşleştirildiklerini göstermektedir. Yazılı basın yayın organlarından biri olan gazetelerde kadının kamusal alanda yetersiz temsili Pepee çizgi filminin bulguları ile paralellik göstermektedir. 1970’lerden beri yapılan çalışmalar kadınların televizyon programlarında, reklamlarda ve çizgi filmlerde daha az veya önemsiz gösterildiğini saptamıştır ve eğer kadın karakterler profesyonel iş hayatında gösteriliyor ise statü olarak aşağı seviyelerde ve erkek karakterlere göre daha az bilgili gösterilmektedir (Thompson ve Zerbinos; 1995).

Erkeklerin televizyon reklamlarında genellikle iş yerinde ya da elinde telefon, elinde iş çantası ile çalışma ve para kazanma amacıyla yansıtılan erkek ile gösterilmek istenen genellikle erkeğin “ekmek kazanan” rolüdür. Bu reklamlarda başarısız erkek neredeyse yok denecek kadar azdır. Genellikle üst düzey yönetici, otoriter ve bilgili iş adamı olarak gösterilen erkekler büyük bürolarda ayaklarını masalarına uzatmış bir şekilde de yansıtılırlar. Burada yine erkeğin eril özelliklerinin ön plana çıkarıldığı görülebilir. Erkeğin başarılı, hırslı, kendinden emin ve kendine güvenen, güçlü vb. eril özellikleri yansıtılmakta ve topluma erkeğin sahip olması gereken rollerin bu olduğu hatırlatılmaktadır (Marchand, 1986). Bu saptamalar halen geçerliliğini korur görünmektedir.

Gencel ve Binark (2000) temizlik ve gıda ürünü reklamlarında kadınların öncelikle anne ve eş olarak yansıtıldıklarını, altı yıl sonra yaptığı araştırmada Sabuncuoğlu da (2006) televizyon reklamlarının kadının geri planda ve ev işlerinden sorumlu olarak gösterildiğini saptamıştır.

Bu görüşün nedenlerinden birini Liberal feminizmin savunucularından Friedan da (1963, s.31) şöyle açıklamıştır;

“Kitle iletişim araçları ikna edici binlerce mesajla Amerikalı ev kadınlarının gururlarını okşamakta ve onların evde olması ile ilgili olabilecek suçluluk duygusunu farklı biçime dönüştürerek, kendi içinde yaşadığı ve her geçen gün artan boşluğu saklamalarını sağlamaktadır. Bunu da modern sosyal biliminin kavram ve tekniklerini kullanarak ve bu kavram ve teknikleri de akıllı bir biçimde yanıltıcı, basit, ve terbiyesiz reklam ve televizyon reklamlarına dönüştürerek yapmaktadırlar. Bu reklamlara maruz kalan bir izleyici de kadınların ev kadını ve eş olmaktan başka istedikleri hiçbir şeyin olmadığını zannetmektedir. Bu reklamlar ve onun tasarımcıları kadınları eve gönderme konusunda sorumlu değilse bile, kadınları evde tutma konusundan kesinlikle sorumludurlar”.

Simpson Ailesi'nin babası Homer'in ailenin geçimini sağlayan, ailenin temel direği, sadık eş ve fedakar baba rolüne uygun tutumu; anne Marge'in becerikli bir ev kadını olarak betimlenmesi, eş Homer'a büyük bir aşkla bağlı olması ve çocukları için her şeyi göze alabilecek bir anne olarak sunulması 'aile mitini' ekrana yansıtan önemli göndermeler olarak değerlendirilebilmektedir. Böylelikle Simpson Ailesi, izleyenler ile aynı toplumda yaşadıkları, benzer kültürel değerleri paylaştıkları algısını yaratarak izleyenlerin özdeşim kurmalarını kolaylaştırmaktadır (Gürel ve Alem, 2010). Hali hazırda Türk toplumunda ataerkil aile düzeninin baskın olması nedeni ile yapımcılar, Pepee çizgi filminin toplum tarafından benimsenmesini kolaylaştırmak için, çizgi filmde ataerkil bir aile düzeni yansıtmış olabilirler. Fakat filmin toplum tarafından kabulünü sağlama ve popülerliğini artırma amacıyla toplumun norm değer ve alışkanlıklarını olduğu gibi kabul eden çizgi filmler veya diğer eğitim materyalleri üretmek, yaymak eğitim amacı gütmekten daha çok, ticari amaçlarla da ilişkilidir.

Kadının asli ve temel görevlerinin, bebek bakımı, ev işleri, eşinin bakımı, yemek ve sofrayı hazırlamak gibi ikincil, pasif olması gerektiği fikrinin ortaya çıkması, daha önce yapılmış araştırmaların sonuçları ile paralellik göstermektedir. Köşeler'in (2009) ve Bayraktar, Metinnam ve Metinnam'ın (2013) çalışmalarında okul öncesi öykü ve masal kitaplarında kadınların çoğunlukla ev içinde ve çocuklarla ilgilenen anne rolünde resmedildiğini saptamıştır. Ayrıca eğitim programlarının ve bunlara bağlı ders kitaplarının, öğrencilere toplum tarafından belirlenen cinsiyet rollerine ait beklentileri ve davranışları kazandırmaya çalıştığını saptayan pek çok araştırma bulunmaktadır (Asan, 2010; Gümüşoğlu, 2013; Sayılan, 2012; Kalaycı ve Hayırsever, 2012, Kılıç ve Eyüp, 2011; Esen ve Bağlı, 2002).

Bu konuya daha somut verilerle bir örnek vermek gerekirse; İlköğretim 1. Sınıf Abece ve Türkçe kitaplarındaki kadın ve erkek figürlerin eylemlerine bakıldığında erkek figürlerin %33.96'sı kamu ve iş yaşamıyla ilgili, %19.81'i de çocuğa yönelik/çocukla ilgili eylemde bulunmaktadır. Kadın figürler ise gösterilme sıklıklarına göre sırasıyla şu eylemlerde bulunmaktadırlar: Çocuğa yönelik/çocukla ilgili eylem (%50.42), ev işi/evle ilgili iş ya da eylem (%11.01), kamu ve iş yaşamıyla ilgili eylem (%10.59) (Esen ve Bağlı, 2002). Helvacıoğlu'nun (1994) belirttiği gibi, toplumda da kadınlardan istenen, yaşam alanlarını ev ve çocuklarla sınırlamalarıdır.

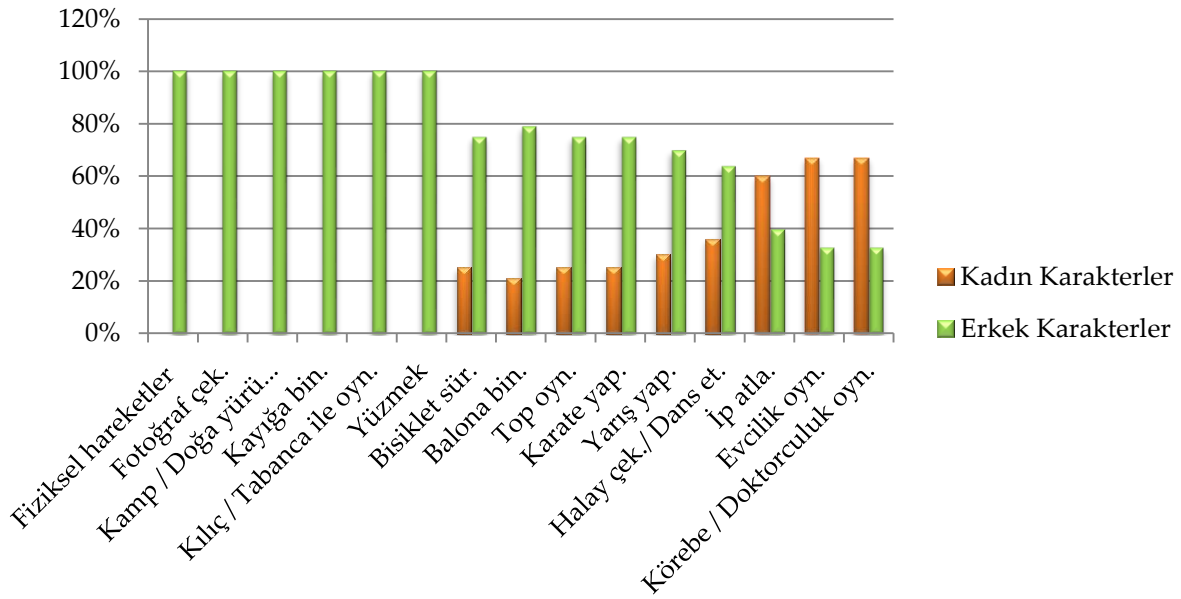
Toplumsal Cinsiyet ve Aile Yaşam İstatistiklerine göre, kadının çalışmaması konusunda yetişkinlerin belirttiği görüşlerden en yüksek orana sahip neden, kadının "asli görevinin" çocuk bakımı ve ev işleri olduğu görüşüdür. (TÜİK, 2006). Kalaycı, Keleşoğlu ve Hayırsever (2012) tarafından yapılan araştırmada, özellikle alt SED okulundaki öğrenciler ev işlerinin, kadının görevi olduğunu düşünmektedir. Ev işleri, çocuk bakımı ve eşin yeniden üretime hazırlanması, kadınların varoluş nedeni olarak görülmektedir. Bu yönde oluşan işbölümü kadının sosyal ve ekonomik olarak aleyhine bir sonuçtur (Koray, 1995).

Bir başka bulgu ise otomobil kullanma işini çoğunlukla erkek karakterlerin yapmasıdır. Bu durum toplumsal yaşamla paralellik göstermektedir. Ancak, otomobil ve diğer araçların kullanılması her iki cinsin de başarı ile yapabileceği bir beceridir. Oruç, Tecim ve zyrek'in (2011) araştırmasında çocukların kendi cinsiyetlerinde olan kahramanları daha ileri düzeyde benimseyerek bunlara olumlu anlamlar yükledikleri gözlemlenmiştir. Bu anlam yükleme gerçek hayatta da karşılık bulmaktadır. Çünkü ocukların çizgi kahramanları model alma gerekçeleriyle gerçek hayatta benimsedikleri modeller arasında tam bir uyum söz konusudur. Yani ocuğun anne babasını model alma gerekçesi aslında çizgi filmlerde benzer gerekçelerle karşılık bulmasıdır. 21. yüzyılda önemli amaçları olan ve bunlara ulaşmayı umut eden bir toplumun cinsiyetçi ayrımlarla nüfusunun yaklaşık yarısını belli işleri yapamaz olarak yaftalaması ve bu fikri yeni kuşaklara kitaplar, filmler ve diğer araçlarla doğrudan veya dolaylı aktarmaya çalışması bu amaçlara ulaşmadaki engellerden biridir.

2. Oyun / Hobi Kategorisine İlişkin Bulgular

Tablo 3. Oyun / Hobi Kategorisine İlişkin Sonuçların Cinsiyete Göre Dağılımı

Kategori	Kod (Eylemler)	Kadın Karakterler		Erkek Karakterler		Toplam	
		f	%	f	%	F	%
Oyun/ Hobi	Körebe / Doktorculuk oynamak	4	67	2	33	6	100
	Evcilik oynamak	2	67	1	33	3	100
	İp atlamak	3	60	2	40	5	100
	Halay çekmek / Dans etmek	5	36	9	64	14	100
	Yarış yapmak (koşu, bisiklet vb.)	3	30	7	70	10	100
	Karate yapmak	2	25	6	75	8	100
	Top oynamak	2	25	6	75	8	100
	Balona binmek	3	21	11	79	14	100
	Bisiklet sürmek	2	25	6	75	8	100
	Aşırı fiziksel hareketler (Zıpla-uç-takla at)	0	0	9	100	9	100
	Fotoğraf çekmek	0	0	6	100	6	100
	Kamp / Doğa yürüyüşü yapmak	0	0	5	100	5	100
	Kayığa binmek	0	0	6	100	6	100
	Kılıç / Tabanca ile oynamak	0	0	3	100	3	100
	Yüzmek	0	0	10	100	10	100

Şekil 2. Oyun / Hobi Kategorisine İlişkin Sonuçların Cinsiyete Göre Dağılımı

Tablo 4. Oyun / Hobi Kategorisine İlişkin Sonuçların Göstergelime Göre Çözümlemesi

Gösterge	Gösteren Düz Anlam	Gösterilen	Yan Anlam
Aşırı fiziksel hareketler (Zıplamak, uçmak, takla atmak) yapma	Aşırı fiziksel hareketler yapılabilir	Aşırı fiziksel hareketlerin erkekler tarafından yapılması	Fiziksel hareketleri erkekler yapabilir
Fotoğraf çekme	Fotoğraf çekilir	Erkeklerin fotoğraf çekmesi	Fotoğrafı erkekler çekebilir
Kamp / Doğa yürüyüşü yapma	Kamp / Doğa yürüyüşü yapılır	Erkeklerin kamp / doğa yürüyüşü yapması	Kamp / doğa yürüyüşünü erkekler yapabilir
Kayığa binme	Kayığa binilir	Erkeklerin kayığa binmesi	Kayığa erkekler binebilir
Kılıç / Tabanca ile oynama	Kılıç / Tabanca ile oynanır	Erkeklerin kılıç / tabanca ile oynaması	Kılıç / Tabanca ile erkekler oynar
Yüzme	Yüzülür	Erkeklerin yüzmesi	Erkekler yüzebilir
Bisiklete binme	Bisiklete binilir	Erkeklerin bisiklete binmesi	Erkekler bisiklete binebilir
Balona binme	Balona binilir	Erkek karakterler ve kız çocuğunun balona binmesi	Erkekler ve kadınlar balona binebilir
Top oynama	Top oynanır	Her iki cinsin çocuk karakterleri top oynaması	Erkekler ve kadınlar top oynayabilir
Karate yapma	Karate yapılır	Her iki cinsin çocuk karakterleri karate yapması	Erkekler ve kadınlar karate yapabilir
Yarış yapma. (koşu, bisiklet vb.)	Yarış yapılır	Erkek ve kız karakterlerin yarış yapması	Erkekler ve kadınlar yarış yapabilir
Halay çekmek / Dans etmek	Halay çekilir / Dans edilir	Çoğunlukla erkek karakterlerin halay çekmesi / dans etmesi	Halay ve dans etmek daha çok erkeklerle ilişkilidir
İp atlama	İp atlanır	Erkek ve kız karakterlerin ip atlaması	Erkekler ve kadınlar ip atlayabilir
Evcilik oynama	Evcilik oynanır	Erkek ve kız karakterlerin evcilik oynaması	Erkekler ve kadınlar evcilik oynayabilir
Körebe / Doktorculuk oynama	Körebe / Doktorculuk oynanır	Her iki cinsin çocuk karakterlerinin körebe / doktorculuk oynaması	Erkekler ve kadınlar doktorculuk oynayabilir

Bulgular incelendiğinde, fiziksel hareketler, doğa gezisi ve kamp yapma, kayığa binme, kılıç ve tabanca ile oynama gibi dış mekanlarda yapılan ve hareketli, bireysel yapılabilen aktiviteler %100 oranında erkek karakterler tarafından yapılmaktadır. Kadın karakterler ise evcilik ve körebe oynamak, halay çekmek gibi genellikle grupla oynanabilen oyunlar oynamaktadır. Bu bulgunun yan anlamı, erkeklerin hareketli ve bağımsız oyun ve aktiviteleri yapmaya kızlardan daha uygun olduğudur. Thompson ve Zerbinos (1995) çizgi filmler hakkında çocukların algılarını saptamaya yönelik araştırmalarında çocukların erkek karakterleri aktif veya şiddete yatkın, kadın karakterleri daha uysal, evcil, erkeklere ilgi duyan ve kendi dış görüntüleriyle çok fazla ilgili olarak algıladıklarını saptamıştır. Bu araştırmanın sonuçları, Thompson ve Zerbinos'un (1995) araştırma sonuçlarını değiştiren mesajlar vermek yerine bu tür algının aynı biçimde devam etmesini sağlayan niteliktedir.

Bulgular incelendiğinde, yüzme sporunu sadece erkek karakterler yapmaktadır. Kalaycı ve Şahin, (2013) tarafından yapılan araştırmada, Keloğlan çizgi filminde de sadece erkek karakter yüzmektedir. Filmde kadın karakterler yüzmekte, yüzememekte ve hatta yüzen erkeği dikkatsizce tutarak boğulmasına sebep olacak kadar beceriksiz gösterilmektedir. Her iki çalışmanın bulgularının benzerlik göstermesi tesadüfi değildir. Türk toplumunda bu durumun aksini gösteren somut başarılar mevcuttur, örneğin; 1934 yılında Türk kadın yüzücülerden Leyla Asım Turgut (Fenerbahçe) ve Cavidan Erbelger (İstanbul Yüzme Kulübü), erkeklerle birlikte uluslararası başarılar elde etmişlerdir ve Ay-yıldızlı formayı 80 yıl önce gururla taşımışlardır ve kadın yüzücülerin halen bu konudaki başarıları devam etmektedir(http://www.tarihteilkler.com/ilk/iLK_YUZME_SPORU/390/).

Bulgular arasında top oynama yoğun olarak erkek karakterlerin yapmış olduğu bir aktivitedir. Kalaycı ve Hayırsever'in (2014) araştırmasında futbol oynamayı, alt SED okulunda bulunan öğrencilerin %67'si ve orta SED okulunda bulunan öğrencilerin %27'si erkeğe özgü olduğunu ifade etmiştir. Görüldüğü gibi futbolu bir erkek sporu olarak algılayan öğrencilerin oranı azımsanmayacak büyüklüktedir. Bu sonuç öğrencilerin zihinlerinde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin varlığına işaretir. Sporun erkeğin atletik yapısı ile bütünleştirilerek erkeğe özgü bir beceri olarak görme, erkeği toplumda egemen olarak kabul eden ataerkil anlayışın bir ürünüdür. Bu sonuçlar, halihazırda ataerkil anlayışla hayatını şekillendiren ailelerin ve toplumun büyük çoğunluğunun aynı kalıp yargılarla geleceğe değişmeden ve daha da yoğunlaşarak devam edeceğinin işareti olarak endişe vericidir.

Tablolar ve şekil incelendiğinde, aktivitelerin tamamının erkekler tarafından yapılabildiği kadınların ise aktivitelerin bazılarını yapabildiği görülmektedir. Televizyondaki tüm programlar ve çocuk programlarında kadınlar ve/veya kız çocuklar temsil açısından erkeklerin ve/veya erkek çocukların gerisinde kalmaktadır. Göz önünde olma, dikkat çeken olma, izlenen olma olanakları genellikle erkeklere sunulmuş gözükme (Günaydın, 2011). Erkeklerin ön planda olduğu kaslı, güçlü, muhteşem ve kahraman bireyler olarak yansıtıldıkları Rambo gibi erkek karakterler, çocuklara örnek olmakta ve çocuklar onları model almaktadırlar. Özellikle aksiyon ve savaş filmlerinde ya da çizgi filmlerde erkek karakterler kahraman iken, kadınlar bu kahramanın sevgilileri ya da kocalarını bekleyen, kurtarılmayı bekleyen alımlı ancak önemsiz karakterler olarak gösterilmektedir. Gençlerin izledikleri dizilerin davranışları üzerindeki etkilerini inceleyen bir araştırmaya göre (Erjem ve Çağlayandereli, 2006) katılanların yaklaşık % 72'si televizyon dizilerindeki belli karakterleri model aldıklarını ifade etmişlerdir. Model olarak alınan davranışların hepsinin de iyi davranış örnekleri olmadığı belirlenmeler arasındadır. Kadınlara her fırsatta, kadın kahramanın sevgilisini ya da kocasını bekleyen, zor anlarda erkekler tarafından kurtarılan, bakımını bir başkasının yaptığı, alımlı ancak önemsiz şekilde karakterize eden mesajlar sunulmaktadır. Bunun sonucunda özellikle genç kızların bu karakterleri model alması eleştirilmemelidir.

Bu durum atasözleri ve deyimlerle de paralellik göstermektedir. Erkekler baskın, özgür, becerikli ve başarılı iken; kadınlar, erkeğe bağımlı (kaşık düşmanı), aşık (saçı uzun aklı kısa), duygusal (kadın gibi ağlama) ve bazı işlerin üstesinden tek başına gelemeyen (eksik etek) olarak yansıtılmaktadır. Türkiye'de erkek olmak, kadın gibi olmamak üzerine kurgulanmıştır. Erkek, kadın gibi yürümeyen, kadın gibi konuşmayan, kadın gibi gülmeyen, kadın gibi giyinmeyen, kadın gibi basit işlerle uğraşmayan ve ev işi yapmayandır. Aksi bakış açısıyla da erkek olmak sert, güçlü ve yetki sahibi olmaktır (Büker ve diğ., 1998).

Kalaycı ve Hayırsever (2014) tarafından yapılan araştırmada alt ve orta SED’de bulunan okullardaki sekizinci sınıf (ortaokul) öğrencilerinin yaklaşık %30’u “cesurluğun” erkeğe özgü bir nitelik olduğunu belirtmiştir. Bu görüşe sahip öğrencilerin tümü erkektir. Alt ve orta SED’de bulunan okullarda bu görüşün ortaya çıkması, geleneksel ataerkil toplumlarda cesaret olgusunun, toplumsal cinsiyet rolü olarak hala erkeğe atfedilmesi ile açıklanabilir.

Tabloda görülen aktiviteler, çizgi filmin hemen hemen her bölümünde erkekler tarafından kolayca ve cesaretle yapılmaktadır. Kadınlar ise daha cesaretsiz, yorgun, kırılğan veya korkak olarak gösterilmektedir. Örneğin “Evcilik mi, golcülük mü” adlı bölümde, Pepee ve Şila futbol oynamaktadır ve Şila kaleci rolündedir. Pepee; aktif, bilinçli, çok iyi futbol oynayan ve sürekli gol atan bir çocuk olarak gösterilirken, Şila; devamlı gol yiyen, üzüntülü, beceriksiz ve Pepee’nin karşısında güçsüz ve başarısız olarak gösterilmektedir. Aynı şekilde Keloğlan çizgi filminde de kadın karakterler hüzünlü, korkak, güvensiz, yakınan ve çekingen özelliktedir. Bu konuda Durlu, (1995) ve Timisi’nin (1996) çizgi filmlerde kadınların zayıf, pasif, her zaman erkekten yardım talep eden, kurtarılmayı bekleyen taraf olduğu açıklamalarının üzerinden 20 yıla yakın zaman geçmesine rağmen benzer durum günümüzde de devam etmektedir. Erkekler ise hak yiyen, tehditkar, intikamcı, sinirli olarak gösterilmektedir ki bu durum, erkekler aleyhinedir. Fakat diğer taraftan, erkeklerin, kadınlara göre daha güvenilir, mantıklı ve bilgili olarak gösterimi de bulgular arasındadır (Kalaycı ve Şahin, 2013).

Çizgi filmde görülen aktivitelerden biri de halk oyunu oynanmasıdır. “Pepee Horon Tepiyor” adlı bölümde Karadeniz bölgesine ait horon oynanmaktadır. Bu sahne Türk kültürünün önemli bir kısmını teşkil eden halk oyunlarının çocuklara tanıtımı ve öğrenilmesi için uygun bir örnek gibi görünmektedir. Çizgi filmde bu halk oyununda Pepee ve zürafalar **geleneksel!** olarak birlikte oynamakta, horon oynamakta; ancak “kadın” evin annesi onları seyretmektedir. Daha sonra dede ve baba da horona katılmakta, geleneksel olarak! sadece evin annesi bu toplumsal, kültürel aktivitenin dışında bırakılmaktadır. Ancak herkes tarafından bilinmektedir ki pek çok halk oyununda olduğu gibi, bu Türk halk oyunu da Anadolu’da kadın ve erkek tarafından birlikte oynanmaktadır.

Bu temsil, kadim Türk kültüründeki yüzyıllardır var olan eşitlikçi, kadın ve erkeğin yan yana bulunması gibi doğru bir uygulamanın, cinsiyetçi bir yaklaşımla demokratik değerlere aykırı biçimde değiştirilerek, (geleneksel) sözde Türk kültürü olarak sunulmasının hatalı ve amaçlı olduğunu düşündürmektedir. Eğer bir değişim yapılacaksa bu değişim evrensel ve ulusal değerlerle örtüşen demokratik değerlere ters düşmeyen biçimde yapılmalıdır.

3. Giysi Rengi Kategorisine İlişkin Bulgular

Tablo 5. Giysi Rengi Kategorisine İlişkin Sonuçların Göstergelime Göre Çözümlemesi

Gösterge	Gösteren- Düz Anlam	Gösterilen	Yan Anlam
Erkek karakterlerin mavi renk giysi giymesi	Mavi herhangi bir giysi rengidir	Erkeklerin mavi renk giysi giymesi	Mavi renk çoğunlukla erkek giysi rengidir
Kadın karakterlerinin pembe, mor ve tonları renklerde giysi giymesi	Pembe, mor ve tonları renkleri herhangi giysi renkleridir	Kadın karakterlerin pembe, mor ve tonları renk giysi giymesi	Pembe, mor ve tonları renk çoğunlukla kadın giysi renkleridir

Çizgi filmin hemen hemen tüm bölümlerinde kadın karakterler pembe ve tonları, erkek karakterler ise mavi ve koyu renklerde giysi giymiştir. Bir kız bebeği pembe, erkeği ise mavi battaniyeye sardığımız andan itibaren toplumsal cinsiyet rollerinin oluşumu başlamaktadır (Yogev, 2006). Bu etkinin kendini hemen göstermiş olduğu Ağaç ve Harmankaya'nın (2009) araştırma bulgularına göre ilkökul düzeyinde kız çocukların giysi rengi seçimlerinde pembe, lila ve mavi renk, erkek çocukların ise mavi, siyah ve lacivert renkleri tercih ettiği belirlenmiştir. Bu durum "ne ekersen, onu biçersin" Türk atasözü ile açıklanabilir. Toplum ve en önemli yapısı olan ailenin kültürel anlamda ne ekileceğine dikkatle karar verilmelidir. Kılıç, Beyazova, Durmuş ve Soran'ın (2013) "Ebeveynlerin toplumsal cinsiyet algısı ve çocuk yetiştirmeye etkileri" adlı araştırmasına göre; örnekleme yer alan ebeveynlerin cinsiyetçi bir bakışa sahip olduğu ve hemen hepsinin bu durumu cinsiyetçilik olarak algılamadığı saptanmıştır. Çoğu durumda kız ve erkek çocukları arasında ayırım yaptıklarının bile farkında olmadıkları bu durumun onlara çok doğal geldiği belirlenmiştir.

Konu ile ilgili dikkat çekici diğer bir nokta ise geleneksel Türk çocuk giyim kuşamında var olmayan Pembe=Kız ve Mavi=Erkek ayrımı, Batı İngiliz - Amerikan geleneksel giyim kuşam tarzının bile bir parçası değildir. Kaldı ki şu an çocuklara ve ailelerine enjekte edilmeye çalışılan "geleneksel cinsiyetçi renk ayrımı" 100 yıl önce bugün verilenin tam tersi olarak bir "moda" olarak verilmiştir. Çocuklarımıza ve ailelerine aslı olmayan, kalıplara, cinsiyet ayırımına dayanan, mantıksız, kulaktan dolma alışkanlık ve uygulamaları "kadim gelenek" olarak sunulmamalıdır.

4. Giysi Türü Kategorisine İlişkin Bulgular

Tablo 6. Giysi Türü Kategorisine İlişkin Sonuçların Göstergelime Göre Çözümlemesi

Gösterge	Gösteren-Düz Anlam	Gösterilen	Yan Anlam
İnsanların giysileri	İnsanlar giyinir	Kadınların etek/ elbise giymesi	Kadınlar sadece etek /elbise giymelidir. Kadınlar pantolon giymemelidir
Spor yapılması	Çocuklar spor yapar	Kadınların spor yaparken etek giymesi	Kadın her koşulda etek giymelidir
Ailenin denize gitmesi	Aile hep birlikte denize gider	Kadınların elbise giymesi ve denize girmemesi	Kadınlar mayo giyemez ve denize girmez
Ailenin denize gitmesi	Aile hep birlikte denize gider	Erkeklerin mayo giymesi ve denize girmesi	Erkekler mayo giyebilir ve denize girebilir

Tablo incelendiğinde kadın karakterlerin sadece etek giymeleri, hatta spor yaparken bile etekli olması ve bu durumun tüm çalışma evreninde saptanması, tesadüfi bir sonuç görülmemelidir. Futbol oynarken bile kadın karakterin etek giymesi sporun kurallarına, karakterine ve uygulanaşına aykırıdır. Futbol oynayan bir kız çocuğunun etek giymesi hata ile oldu ise filmin hazırlanma veya yayın öncesi denetim sürecinde bir kontrolün yapılmadığının açık bir göstergesidir. Bu durum mecazi olarak ifade edilecek olursa Türk kültürüne ait geleneksel bir halk oyunu olan Ege Zeybek oyunundaki efelere, etek şeklindeki İskoç kilti giydirilip bu oyunu yine aynı performansta oynamaları beklemek uygun

mudur? Bu bulgunun yan anlamı, kızlara futbol oynamayın veya oynarsanız da komik duruma düşmeyi göze alarak oynayın örtük mesajıdır.

“Yerli üretim çizgi filmlerde sorun, kültürün ve kültürel pratiklerin aktarımı değildir, bu kültürel aktarımdaki temsillerdedir. Temsiller nüfusun geneline yayılacak şekilde herkesi temsil edecek şekilde mi düzenlenmiştir, yoksa belirli bir temsil tipi seçilerek yinelenmekte midir? Yapılan incelemede kültürün temsilinde tek tipleştirilmiş bir sunuma rastlanmıştır. Yanı sıra tek kalıptan çıkmış tiplerin, yoğun biçimde sunulan idealleştirildiği tasarımlar yoğunluktadır ve sürekli kendini tekrar etmektedir” (Keloğlu-İşler, 2014,s.67).

Çizgi filmdeki tüm kadın karakterler ev ve ev çevresinde sadece etek ya da elbise giymeye mahkum edilmişlerdir. Aslında bir kadın yaptığı işe, aktiviteye, duruma göre uygun giysiler giyebilir. Ancak çizgi filmdeki kadın karakterlerinin giymiş olduğu kısıtlayıcı giysileri izleyen çocukların, bu durumu normal olarak algılamasına neden olabilir. Bu algı da onların zihinlerinde cinsiyetçi bir anlayışın pekişmesine neden olabilecektir.

“Pepee Mavi Arıyor” adlı bölümde sıcak bir yaz gününde kadın karakterler deniz kenarında deniz giysileriyle değil, günlük giysileriyle oturmaktadırlar. Üstelik bu sıcak ortamda mayoları ile denizde yüzen erkek karakterlere hizmet etmektedirler.

Bir başka bölümde ise Şila doktor rolündedir. Bir anda her zaman giydiği pembe renkli elbise erkek rengi olarak sunulan mavi rengine dönüşmekte ve hastası olan Pepee’yi muayene ederken sesi de kalınlaşmaktadır. Benzer şekilde bu durum Kalaycı, Keleşoğlu ve Hayırsever’in (2012) yapmış olduğu çalışmada da ortaya çıkmıştır. Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi ders kitabında yer alan bir görselde laboratuvarında çalışan ve meslek sahibi kadınlara gömlek ve kravat ile resmedilmiş ve üstlerine beyaz önlük giydirilmiştir. Bu bulgunun yan anlamı son derece açıktır; meslek sahibi olan kadınlar, erkek gibi göründüklerinde mesleklerini başarı ile gerçekleştirebilirler. Topçuoğlu’na (1978) göre, kadının geleneksel statüsü yegane statü olarak kabul edilmekte, erkeklerin icra ettiği mesleklerin kadınlar tarafından yürütülebileceğinin ispat edilmesi gerekmektedir. Bunun sonucunda, toplumsal işbölümüne bağlı olarak kadın, yeni statüsünün yanında geleneksel rollerini de sürdürmek mecburiyetinde bırakılmıştır (Yeşilorman, 2001). 35 yıl önce Topçuoğlu’nun, 12 yıl önce Yeşilorman’ın toplumsal cinsiyetçi yapının varlığına ilişkin açıklamaları halen geçerliğini korur görünmektedir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Başka araştırmalarda çeşitli açılardan analiz edilen Pepee çizgi filmi, bu araştırmada toplumsal cinsiyet eşitliği açısından değerlendirilmiştir. Çizgi filmin hem kadın hem erkek karakterleri, toplumsal cinsiyete ilişkin kalıp yargılara uygun rol, eylemler, giysi rengi ve giysi türü içinde sınırladığı ve cinsiyetçi bakış açısını yeniden üretebilecek mesajların varlığı belirlenmiştir. Elde edilen bulgular bütünsel anlamda değerlendirildiğinde çizgi filmin toplumsal cinsiyet eşitsizliği oluşturan mesajlar içerdiği saptanmıştır.

Kadın karakterler, birincil olarak çocuk bakımında, çocuğa yönelik eylemlerde, ev/ ev çevresinde iş yaparken gösterilmiştir. Toplumsal yaşamdaki cinsiyete dayalı iş bölümü çizgi filmin içeriğine de yansıtılmıştır. Bu iş bölümünde, kadın karakterleri sadece "anne ve eş", erkek karakterleri de sadece "dışarıda çalışan" olarak betimlemek, geleneksel kalıp yargıları pekiştirmektedir. Platon'un (M.Ö. 427-347) "toplumda kadına veya erkeğe özgü iş yoktur" şeklindeki açıklamaları, yıl dikkate alındığında son derece manidardır.

Kadın, basmakalıp bir şekilde şiddete maruz kalan kadın, zavallı, korunmaya muhtaç kadın, iyi eş, iyi anne, kötü eş, kötü anne, yuva yıkan kadın, tüketen kadın, tükettiren kadın başlıkları altında haber yapılmakta ve kadına ev içi roller biçilmekte, kamusal alan erkeklere aitmiş gibi yansıtılmaktadır. Kadınların bağımlılığını ve ikincil konumlarını pekiştiren cinsiyetçi ideolojiye ya da ataerkil yaşam tarzına hizmet eden bu söylemler kadınların eve ve aileye ilişkin rollerinin önceliğini vurgulamaktadır (Gürses, 2003).

Bu çalışma analiz edilirken hemen hemen aynı tarihlerde Keloğlu-İşlerin (2014, s.75) üç yerli çizgi filmi konu alan araştırması ve bu konuya ilişkin yorumları şöyledir;

"Yerli üretim çizgi filmlerdeki anneler, sadece ev işi yapan, hiçbir kültürel üretimi olmayan, ailesi dışında sosyal çevresi olmayan, kariyeri olmayan varsa bile önem verilmeyen, hatta işe gidiş ve gelişleri gösterilmeyen, para kazanıp kazanmadıkları bilinmeyen, araba kullanmayan (baba varsa onun kullanması uygun), sürekli olarak çocuklarına yemek pişirip onları besleyen ve yeni çocuklar doğuran kadınlardan oluşmaktadır. Yabancı çizgi filmlerde örneğin Caillou'da anne "çocuklar siz kendiniz oynayın, ben odamda çalışacağım" diyebilmektedir. Ya da yemeği/kahvaltıyı hazırlayan baba olabilmektedir. Kültürel ekme de kasıtlı olarak eve kapanmış ve dışarıda üretimi olmayan kadın modeli sunulması tesadüfi midir? Yoksa bilinçli midir? Cinsiyetçi rol tanımlaması sürekli tekrar etmektedir".

Oysa kitle iletişim araçları toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ve diğer olasılıkları sınırlandırmaktan çok, olabildiğince geniş modeller ve etkinlikler yelpazesi sunarak çocukların bireysel gelişimine katkı yapmayı amaçlamalıdır. Örneğin Pakistanlı yapımcı Aaron Harun Raşid'in kızların eğitim almasını savunduğu için vurulan Pakistan'lı bir öğrenciyi çağrıştıran Burkalı İntikamcı (Burqa Avenger) çizgi filmi önemlidir. Raşid, "kız ya da erkek olman fark etmez, eğitim almak en temel hakkındır. Kimenin bu hakkı elinden almasına izin verme" mesajının temel olduğunu vurgulamaktadır (Pakistanin-animasyon-kahramani-burkali-ninja,2014).

Türkiye’de 2012 verilerine göre yaklaşık 37 milyon kadın bulunmaktadır. Bu kadınların yaklaşık 27 milyonu çalışabilir durumda iken yalnızca yedi milyonu çalışmaktadır. Ev kadını sayısı yaklaşık 11 milyondur. Türkiye’de çalışan kadınların bir buçuk katından daha fazla ev kadını bulunmaktadır (Özdemir ve Dündar, 2012). Kadınların işgücüne katılımı açısından Türkiye sadece gelişmiş ülkelerin gerisinde değil, aynı zamanda hızla sanayileşen Asya Kaplanları ile Latin Amerika ülkelerinin de gerisindedir. Kadın işgücüne katılımı açısından Türkiye daha çok Kuzey Afrika ve Ortadoğu ülkelerine yakın durmaktadır.

“İtaatkar olmaya zorlanan ve sorgulama yeteneğinden yoksun bırakılan kadın bunların doğal sonucu olan kolaycılığı tercih etmiş kadının yeri evidir sloganın peşinden giderek bu yönlendirmeyi seçmek zorunda bırakılmıştır” (Katırcıoğlu,2010,s.4).

Araştırmanın diğer bir bulgusunda fiziksel hareketlerin, doğa gezisi ve kamp yapma, kayığa binme, kılıç ve tabanca ile oynama gibi dış mekanlarda yapılan ve hareketli, bireysel de yapılabilen aktivitelerin %100 oranında erkek karakterler tarafından yapıldığı, kadın karakterlerin ise evcilik ve körebe oynamak, halay çekmek gibi genellikle grupla oynanabilen oyunlar oynadığı saptanmıştır. Bu bulgunun yan anlamı, erkeklerin hareketli ve bağımsız oyun ve aktiviteleri yapmaya kızlardan daha uygun olduğudur. Tanrıöver (2007) kitle iletişim araçları yayınlarının sahip olduğu temsil stratejisinin, bu alandaki araştırmaların da açıkladığı gibi kadınlar başta olmak üzere, bütün “ötekilerle” ilgili olarak sorunlu bir nitelik taşıdığını, bu tutumlarının klişelerin oluşmasının başlıca etkeni olduğunu savunsa da cinsiyetçi kalıpyargıların yeniden üretilerek pekiştirilmesinin tek sorumlusu kitle iletişim araçları yayınları değildir. Ders kitaplarından, öğretim programlarına, öğretmenden, aileye ve tüm toplum ve onların ürettiklerinin sorumluluğu bulunmaktadır. Ancak bu araştırmanın konusu olan çizgi filmlerin toplumsal cinsiyet eşitsizliği konusundaki verdiği mesajlar görüldüğü kadar masum olmayabilir.

Çok çeşitli etkileşimler yoluyla öğrenilmiş olan toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile ilgili kalıp yargıları yeniden üreterek pekiştiren çizgi filmlerin bu yönü düşünölmeye değer bir sorun olarak görölmelidir. Bu kalıp yargıların hedefinde olan okul öncesi dönem çocuklarının kitle iletişim araçları yayınlarını eleştirel izleme yapamaması ve saf modelleme yapması da daha önemli bir sorun olarak görölmelidir.

Çizgi filmin hemen hemen tüm bölümlerinde kadın karakterler pembe ve tonları renklerde, erkek karakterler ise mavi ve koyu renklerde giysi giymiştir. Kadın karakterlerin sadece etek giymeleri, hatta spor yaparken bile etekli olması ve bu durumun tüm çalışma evreninde saptanması, tesadüfi bir sonuç olarak görölmemelidir. Sunulan cinsiyetçi mesajlar toplumda kadınların algılanma biçimini etkilemekte, bu egemen kalıp yargılar, sürekli yeniden üretilerek toplumsal alanda dolaşıma sokulmaktadır. Bu durumu tersine çevirecek nitelikte çizgi filmler üretmek elimizdedir. Bu sadece bir temenni değil yapılması gerekli önemli bir çabadır. Çünkü ölkemizde bu konudaki teknik bilgi ve yetişmiş eleman sayısı ve çeşitliliği geçmişe oranla oldukça yeterlidir.

Türkiye’de çizgi film ve animasyon sanatının akademik ortamla işbirliği içinde olması gereklidir. Böylece daha kaliteli yapımlar üretilebilir. Çizgi filmlerin alanında uzman kişiler tarafından değerlendirilmesi ve değerlendirmelerin ürüne yansması bu sorunların çözümü için önemli adımlardır.

Makro düzeyde medya okuryazarlığı, kamu politikasının bir parçası olduğunda amaç, bireysel girişimlerin ötesine geçip bu özel çabaları bir devlet yükümlülüğü haline getirmektir. Mikro düzeyde ise medya okuryazarı olan ebeveynlerin, bireylerin, öğretmenlerin, öğrencilerin toplumda varlığının sayıca artması, çizgi film konusunda çalışan tüm yapımcı, senarist ve yönetmenleri daha dikkatli yapıtlar üretmeye sevk edecektir.

UNICEF'in Türkiye raporuna (2003) göre, öğretmenlerin içinde yetişmiş oldukları toplumsal ortam, toplumsallaşma biçimleri ve eğitimleri, genellikle toplumsal cinsiyet eşitsizliğini sorgulamalarını engellemektedir. Kadın öğretmenler de erkek meslektaşları gibi "toplumsal cinsiyet körüdürler" öğrencileri geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine yönlendirme ve cinsiyetçiliği pekiştirme eğilimindedirler. Öğretmenlerin cinsiyet ayrımcılığını fark etmemeleri, sorgulamamaları ve özen göstermemeleri, onların da toplumsal cinsiyete ilişkin geleneksel bakış açısını içselleştirmiş olduklarının bir göstergesidir. Bu açıklamalar doğrutusunda özellikle okul öncesi öğretmenlerinin bu konuda eğitilmesi son derece önemlidir. Çünkü veliler öğretmenlerle iletişim içinde olduklarından bu konuda velilerini kolaylıkla bilinçlendirebilirler.

Çizgi filmlerin çeşitli açılardan analizini yapan araştırmalara ağırlık verilmelir. Bu konuda boylamsal ve yöntem açısından gözleme dayalı derin, anlamlı verilere ulaşabilen araştırmalara gereksinim bulunmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliğini gerçekleştirmek için tüm kesimlerin bilinçli çabası ve işbirliği mutlaka sonuç getirecektir.

Kaynakça

- Ağaç, S. ve Harmankaya, H. (2009). İlköğretim birinci kademe öğrencilerinin giysi tercihleri ve giysi satın alma davranışlarına etki eden faktörler. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22, 1-13.
- Akers, R. L., Krohn, M. D., Lanza, L. ve Radosevich, M. (1979). Social learning and deviant behavior: A specific test of a general theory. *American Sociological Review*, 44, 636-638.
- Akın, A. ve Demirel, S. (2003). Toplumsal cinsiyet kavramı ve sağlığa etkileri. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Dergisi*, 25(4), 73-83.
- Aktaş, A. Y. (2005). 3-18 yaş grubu çocuk ve gençlerin interaktif iletişim araçlarını kullanma alışkanlıklarının değerlendirilmesi. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 1303-6521. Mayıs 2013 tarihinde <http://www.tojet.net/volumes/v4i4.pdf>. adresinden erişildi.
- Alesina, A., Di Tella, R. ve MacCulloch, R. (2004). Inequality and happiness: Are Europeans and Americans different? *Journal of Public Economics*, 88(9-10), 2009-2042.
- Alan, İ. (2009). *Sevgi içerikli çizgi filmlerin ilköğretim 5. sınıftaki çocukların görsel sanatlar dersinde yaptıkları resimler üzerindeki etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Apple, M. W. ve Beane, J. A. (2007). *Demokratik okullar ve güçlü eğitimden dersler*. (M.Sarı, Çev.). Ankara: Dipnot Yayınları.
- Aran, M. Demir, S., Sarıca, Ö. ve Yazıcı, H.(2010). Türkiye’de yoksulluk ve eşitsizlikteki değişimler (2003-2006). *TC. Devlet Planlama Teşkilatı ve Dünya Bankası Refah ve Sosyal Analitik Çalışma Programı, Çalıştay Raporu: 1*, Ankara.
- Aral, N., Ceylan, R. ve Bıçakçı M.Y. (2011). Çocukların televizyon seyretme alışkanlıklarının yaş ve cinsiyete göre incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(2), 489-498.
- Asan, H.T. (2010). Ders kitaplarında cinsiyetçilik ve öğretmenlerin cinsiyetçilik algılarının saptanması. *Fe Dergisi*, 2(2), 65-74.
- Aşkaroğlu, B. (2006). *Şiddet içeren çizgi filmlerin ilköğretim dönemi çocukların resimleri üzerine etkileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Aşkın, U. (2013). *Post-modern dünyamızın yeni ruh hali: rengi kırmızı, adı şiddet*. Haziran 2013’te <http://sosyalpolitika.fisek.org.tr/?p=69> adresinden erişildi.
- Ayrancı, Ü., Köşgeroğlu, N. ve Günay, Y. (2004). Televizyonda çocukların en çok seyrettikleri saatlerde gösterilen filmlerdeki şiddet düzeyi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 5,133-135.
- Balkır, Z. G. (2013). *Kadın kitabı*. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Bandura, A. (1965). Influence of models’ reinforcement contingencies on the acquisition of imitative responses. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1(6), 593-594.
- Bandura, A.(1989). Human agency in social cognitive theory. *American Sychologist -American Psychological Association*, 44(9), 1175-1179.
- Bandura, A. (2001). *Social cognitive theory of mass communication*. *Mediapsychology III-Theoretical Integration and Research Synthesis Essay*, 275.
- Barthes,R. (2012). *Göstergebilimsel serüven: İstanbul: Yapı Kredi Yayınları*.
- Bauer, M. W. (2003). Classical content analysis: A review. M. W. Bauer ve G. Gaskell (Eds.), *Qualitative Researching with Text, Image and Sound* (pp. 131-151). London: Sage.
- Bayraktar, A., Metinnam- Kürkcü, Ö. ve Metinnam, İ. (14-17 Kasım 2013). *Çocuk kitaplarında cinsiyetin incelenmesi*. 23. Uluslararası eğitimde yaratıcı drama kongresinde sunulmuş bildiri. Çağdaş Drama Derneği ve Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara.
- Bear, D. M., Peterson, R. F. ve Sherman, J. A. (1967). The development of imitation by reinforcing behavioral similarity to a model. *Journal of the Experimental Analysis of Behavior*, 5,405-406.

- Bhasin, K. (2003). *Toplumsal cinsiyet "bize yüklenen roller"*. (K. Ay, Çev). İstanbul: Kadın Dayanışma Vakfı Yayınları.
- Browne, K. D. ve Hamilton-Giachritsis, C. (2005). The influence of violent media on children and adolescents: *A public-health approach*. *The Lancet*, 365, 702-710.
- Büker, S., Onaran, O. ve Bir, A. A. (1998). *Eskişehir'de erkek rol ve tutumlarına ilişkin alan araştırması*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Candaş, A., Yılmaz, V., Günseli, S. ve Çakar, B.Y. (2010). *Türkiye'de eşitsizlikler: kalıcı eşitsizliklere genel bir bakış*. Sosyal Politika Forumu. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Cesur S. ve Paker O. (2007). Televizyon ve çocuk: çocukların TV programlarına ilişkin tercihleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(19),106-125.
- Cohen, L., Manion, L. ve Morrison, K. (2007). *Research methods in education*. New York, NY: Routledge.
- Council of Europe (1992). *Conference on equality between women and men in a changing Europe*. Proceedings, Strasbourg.
- Çelik, D. ve Uysal, M. (2012). Köşe yazılarının toplumsal cinsiyet ve kadın eğitimi açısından değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 45(1), 285-306.
- Dawn, E. E., Descartes L. ve Colliers-Meek M. (2011). Gender Role Portrayal and the Disney Princesses. *Sex Roles*, 64, 555-567.
- Delaney, C. (2001). *Tohum ve toprak*. (S. Somuncuoğlu, Çev.). Ankara: İletişim Yayınları.
- Demirel, S. (2007). Toplumsal cinsiyet, L. Taşkın, (Ed.) *Doğum ve Kadın Sağlığı Hemşireliği* (29-34). Ankara: Sistem Ofset Matbaacılık.
- Denzin, N. K. ve Lincoln, Y. S. (2005). *The Sage handbook of qualitative research*. Thousand Oaks, California: Sage.
- Dilber, Y. (2013). *Pepee ve çizgi filminin çocuklar üzerindeki etkileri*. Mart 2013 tarihinde <http://test.turkpdn.com/cornerpost.php?> adresinden erişilmiştir.
- Dökmen, Z. (2012). *Toplumsal cinsiyet*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Durlu, L. Ö. (1995). *Bilgisayar oyunları ve cinsiyet rolleri, çocuk ve toplum*, Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Dündar, C. (1996). Televizyon ve şiddet. *Cogito*. 6, 7, 385-389, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Einhorn, H. J., Hogarth, R. M. ve Klempner, E. (1977). Quality of uncergroup judgment. *Psychological Bulletin*, 84, 158-172.
- Erjem, Y. ve Çağlayandereli, M. (2006). Televizyon ve gençlik: yerli dizilerin gençlerin model alma davranışı üzerindeki etkisi. *Ç. Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 30(1),15-30.
- Ergöz, S. (26-28 Nisan 2006). *Çizgi filmlerin çocuk müzik eğitimi açısından değerlendirilmesi*. Ulusal Müzik Eğitimi Sempozyumunda sunulmuş bildiri. Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Denizli.
- Erkman- Akerson, F. (2005). *Gösterge Bilimine Giriş*. İstanbul: Multilingual Yayınevi.
- Esen, Y. ve Bağlı, M.T. (2002). İlköğretim ders kitaplarındaki kadın ve erkek resimlerine ilişkin bir inceleme. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 35(1-2), 143-154.
- Eskandari, M. (2007). *İran'da TV'de yayınlanan çizgi filmlerin ilkökul öğrencilerinin eğitimine etkisi*.Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Evra, V. J. (2004). *Televizyon ve çocuk gelişimi*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Filmer, D. ve Scott, K. (2008). *Assessing asset indices*. *Policy research working paper*: 4605, The World Bank Development Research Group.
- Fraenkel, J. R. ve Wallen, N. (2002). *How to design and evaluate research in education*. New York: McGraw-Hill.
- Friedan B. (1963). *The feminine mystique*. New York: W. W. Norton & Company.
- Gencel, M. ve Binark, M. (2000). *Medya ve cinsiyetçilik eğitim el kitabı*. Ocak 2012 tarihinde kasaum.ankara.edu.tr/gorsel/dosya/1095679063Mine.rtf adresinden erişilmiştir.

- Giroux, H. A. (1983). *Theory and resistance in education*. London: Heinemann.
- Golombok, S. ve Fivush, R. (1994). *Gender development*. New York: Cambridge University Press.
- Graves, S. B. (1999). Television and prejudice reduction: when does television as a vicarious experience make a difference? *Journal of Social Issues*, 55, 707-725.
- Güler, T. ve Akman, B. (2006). Altı yaş çocuklarının bilim insanı hakkındaki görüşleri, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31,55-66.
- Gürel, E. ve Alem, J. (2010). Postmodern bir durum komedisi üzerine içerik analizi: Simpsonlar. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(10), 332-342.
- Gürses, F. (2003). *Medya ve kadın öğretmenler. (Türkiye’de yazılı basında kadın öğretmenin temsili)*. Ankara: Eğitim-Sen Yayınları.
- Gümüšoğlu, F. (2013). *Ders kitaplarında toplumsal cinsiyet (1928-2013)*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Günaydın, B. (2011). *Çocuklara yönelik programlarda toplumsal cinsiyet rollerinin sunumu: TRT Çocuk ve Yumurcak TV*. Uzmanlık Tezi, Radyo Televizyon Üst Kurumu, Ankara.
- Gündüz Kalan, Ö. (2010). Reklamda çocuğun toplumsal cinsiyet teorisi bağlamında konumlandırılışı: ‘Kinder’ reklam filmleri üzerine bir inceleme. *İstanbul İletişim Fakültesi Dergisi*, 38, 75-89.
- Helvacıoğlu, G. F. (1994). *1928’den 1994’e ders kitaplarında cinsiyetçilik*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Hubka, D., Hovdestad, W. ve Tonmyr, L. (2009). Child maltreatment in Disney animated feature films: 1937-2006. *The Social Science Journal*, 46, 427-441
- <http://tr.wikipedia.org/wiki/Pepee>. Mayıs 2013 tarihinde erişildi.
- <http://www.dusyeri.com.tr/index.php?p=studyo>. Haziran, 2013 tarihinde erişildi.
- <http://www.teknokulis.com/Haberler/Guncel/2013/08/06/pakistanin-animasyon-kahramani-burkalinin> Ninja, Şubat 2014 tarihinde erişildi.
- http://www.tarihteilkler.com/ilk/iLK_YUZME_SPORU/390/ Şubat 2014 tarihinde erişildi.
- İmamoğlu, E. O. ve Yasak-Gültekin, Y. (1993). Gazetelerde kadın ve erkeğin temsil edilişi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 8(29), 23-30.
- İlhan, V. ve Çetinkaya, Ç. (2013). İlkokul öğrencilerinin tematik çocuk kanallarındaki çizgi filmleri izleme alışkanlıkları. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 34(34), 317-326.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2005). *İnsan ve İnsanlar*. İstanbul: Evrim Yayınları.
- Kalaycı, N. ve Hayırsever, F. (2014). Toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi ders kitabına yönelik bir inceleme ve bu konuya ilişkin öğrenci algılarını belirleme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 14(3),1065-1072.
- Kalaycı, N. ve Şahin, S. (15-17 Mayıs 2013). *Keloğlan demokrasiyi öğrenemiyor kitle iletişim araçlarında toplumsal cinsiyet eşitsizliği*. 3.Uluslararası Eleştirel Eğitim Konferansı’nda sunulmuş bildiri. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara.
- Kalaycı, N., Keleşoğlu, S. ve Hayırsever, F. (20-22 Nisan 2012). *Vatandaşlık ve demokrasi eğitiminde bir arpa boyu yol alabildik mi?* Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Sempozyumu’nda sunulmuş bildiri. Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, İstanbul.
- Kalaycı, N. ve Hayırsever, F. (4-6 Ekim 2012). *Vatandaşlık ve demokrasi eğitimi ders kitabında yer alan etkinliklerin toplumsal cinsiyet eşitliği açısından analizi ve öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algıları*. Kamusal Eğitim Sempozyumu’nda sunulmuş bildiri. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Katırcıoğlu, R. S. (2007). *Yükselen değerler ve kadın*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Atılım Üniversitesi, Ankara.
- Kaypakoğlu, S. (2004). *Medyada cinsiyet stereotipleri, toplumsal cinsiyet ve iletişim*. İstanbul: Naos Yayıncılık.

- Keloğlu-İşler, E. İ. (2014). Kültürel ekme kuramı bağlamında Türkiye üretimi çizgi filmler ve çocuk bilincinin inşası, *İletişim ve Diplomasi Dergisi*, 15(2), 65-78.
- Kelman, H. C. (1961). Processes of opinion change. *Public Opinion Quarterly*, 25, 62-66.
- Kılıç, L. K. ve Eyüp, B. (2011). İlköğretim Türkçe ders kitaplarında ortaya çıkan toplumsal cinsiyet rolleri üzerine bir inceleme. *Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 129-148.
- Kılıç, Z., Beyazova, A., Durmuş, G. ve Soran, M. (2013). *Ebeveynlerin toplumsal cinsiyet algısı ve çocuk yetiştirmeye etkileri*. Araştırma Raporu. İstanbul: Bilgi Üniversitesi.
- Kılıcı, Ş. (2009). *Tüketim toplumunun bir formu olarak çizgi filmlerde çocukluk ve toplumsal cinsiyet temsilleri: Barbie, Bratz ve Winx Clup*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.
- Klein, H., Shiffman, K. S. ve Welka, D. A. (2000). Gender-related content of animated cartoons, 1930 to the present. *Advances in Gender Research*, 4, 291-317.
- Koray, M. (1995). *Türkiye'de kadınlar*. İstanbul: Yeni Yüzyıl Yayınları.
- Koca, C. (2006). Beden eğitimi ve spor alanında toplumsal cinsiyet ilişkileri. *Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 17(2), 81-99.
- Kottak, P.G. (2002). *İnsan çeşitliliğine bir bakış*. S. Altuntek, B. Aydın, D. Erdal (Ed.) *Antropoloji* (442-463) Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Köseler, F. (2009). *Okul öncesi öykü ve masal kitaplarında toplumsal cinsiyet olgusu*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Krippendorff, K. (2004). *Content analysis: An introduction to its methodology* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Kurasaki, K. S. (2000). Intercoder reliability for validating conclusions drawn from open-ended interview data, *Field Methods*, 12(3), 179-194.
- Kuntsche, E. (2004). Hostility among adolescents in Switzerland? Multivariate relations between excessive media use and form of violence. *Journal of Adolescent Health*, 34, 230-236.
- Lacroix, C. (2004). Images of animated others: The orientalizing of Disney's cartoon heroines from the Little Mermaid to the Hunchback of Notre Dame. *Popular Communication*, 2, 213-229.
- Le Bon, G. (2001). *The Crowd- A study of the popular mind*. New York: Dover Publications, Inc.
- Lippmann, W. (1998). *Public opinion: With a new introduction by Micheal Curtis*, New Branswick and London: Transaction Publishers (Original work published 1922).
- Martin, C. L., Ruble, D. N. ve Szkrybalo, J. (2002). Cognitive theories of early gender development. *Psychological Bulletin*, 128, 903-933.
- Marchand, R. (1986). *Advertising the American dream*, University of California Press: California, USA.
- Mcquail, D. ve Windahl, S. (2005). *İletişim modelleri: Kitle iletişim çalışmalarında (2. Baskı)*, (K.Yumlu, Çev.), Ankara: İmge Kitapevi.
- Milgram, S. (1965). Some conditions of obedience and disobedience to authority. *Human Relations*, 18(1), 58.
- Miles, M. B. ve Huberman, M. A. (1994). *An expanded sourcebook qualitative data analysis*. London: Sage.
- Ogletree, S. M., Martinez, C. N., Turner T., R. ve Mason B. (2004). Pok'emon: Exploring the role of gender. *Sex Roles*, 50, 851-859.
- Oliver, M. B. ve Green, S. (2001). Development of gender differences in children's responses to animated entertainment. *Sex Roles*, 45, 67-88.
- Orenstein, P. (2006). *What's wrong with Cinderella?* New York Times Magazine. Haziran 2012 tarihinde <http://www.nytimes.com/> adresinden erişildi.
- Oruç, C., Tecim, E. ve Özyürek, H. (2011). Okul öncesi dönem çocuğunun kişilik gelişiminde rol modeller ve çizgi filmler. *EKEV Akademi Dergisi*, 15(48), 281-297.

- Ökten, Ş. (2009). Toplumsal cinsiyet ve iktidar: Güneydoğu Anadolu bölgesi'nin toplumsal cinsiyet düzeni. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(8), 302-312.
- Özdemir, D. ve DüNDAR, H. Ç. (2012). Türkiye'nin kriz sonrası eve dönen kadınları işgücüne katılımında kriz etkisi ve fırsat maliyeti. *Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı*. 2013 tarihinde www.tepav.org.tr adresinden erişildi.
- Öztürk, E. H. (2002). *Kişilik gelişimi açısından çocuk ve televizyon*, İstanbul: Beyan Yayınları.
- Pighin, G. (2005). *Çocuklara değer aktarımı*. (A. Y. Gök, Çev.). İzmir: İlya Yayınları.
- Rıfat, M. (1990). *Dilbilim ve göstergebilim çağdaş kuramları*. İstanbul: Düzlem Yayınevi.
- Radyo Televizyon Üst Kurulu, (2006). *İlköğretim çağındaki çocukların televizyon izleme alışkanlıkları kamuoyu araştırması*. RTUK web sitesinden 2013 tarihinde erişildi: <http://www.rtuk.org.tr/>
- Sabatelli, R. M. ve Bartle, S. E. (1995). Survey approaches to the assessment of family functioning: Conceptual, operational, and analytical issues, *Journal of Marriage and the Family*, 57, 1025-1039.
- Sabuncuoğlu, A. (2006). *Televizyon reklamlarında toplumsal cinsiyet*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Sayılan, F. (2012). *Toplumsal cinsiyet ve eğitim*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Seymenoğlu, Y. (2009). *Televizyon reklamlarında iknanın belirleyicileri animasyon karakter kullanımının tüketicilerin ikna sürecine etkisinin belirlenmesine yönelik bir araştırma*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Şeker, N. T. ve Balcı V. E. (2013).Yeni Türk dizi fenomeni "Pepee" çizgi dizinin alımlama analizi. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 33, 243-263.
- Tavşancıl, E. ve Aslan, E. A. (2001). *İçerik analizi ve uygulama örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayınevi.
- Tanrıöver, H. U. (2007). *Medyada kadınların temsil biçimleri ve kadın hakları ihlalleri*. S. Alankuş (Ed.) Kadın Odaklı Habercilik (149-165). İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- T.C. Anayasası. (1982). TBMM websitesinden 2012 tarihinde erişildi: <http://www.tbmm.gov.tr/anayasa.html>
- The World Bank. (2005). *The World Bank annual report*. International Bank for Reconstruction and Development (IBRD) and the International Development Association (IDA). Mayıs 2012 tarihinde http://siteresources.worldbank.org/INTANNREP2K5/Resources/51563_English.pdf adresinden erişildi.
- Thompson, T. L. ve Zerbinos, E. (1995). Gender roles in animated cartoons: Has the picture changed in 20 years? *Sex Roles*, 32, 651-673.
- Thompson, T. L. ve Zerbinos, E.(1997). Television cartoons! Do children notice it's a boy's world? *Sex Roles*, 37, 415-432.
- Timisi, N. (1996). *Medyada cinsiyetçilik*. Ankara: T.C Başbakanlık Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Tokdemir, M., Deveci, S. E., Baransel, A., Açıık, Y., Yağmur, M., Gülbayrak, C. ve Türkoğlu, A. (2009). İlköğretim öğrencilerinin fiziksel şiddete başvurma ve fiziksel şiddete yaklaşımlarında televizyon programlarının etkisi. *Adli Tıp Dergisi*, 6(2), 74-85.
- Topçuoğlu, H. (1978). *Türk toplumunda kadının statüsü*, Türkiye Kadın Yılı Kongresi, Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği Yayınları, Yayın No:1: Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2006). *Toplumsal cinsiyet ve aile yaşam istatistikleri raporu*. Ankara: TÜİK Yayınları.
- Türkmen, N. (2012). Çizgi filmlerin kültür aktarımındaki rolü ve Pepee. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 36(2), 140-157.
- Ulusoy, M. D. (1999). Plastik sanatlarda toplumsal cinsiyet. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 16(2), 47-76.

- Uluyağcı, C. V. ve Yılmaz, R. A. (2007). Televizyon reklamlarında çocuğa ilişkin toplumsal cinsiyet rollerinin sunumu. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 6,141-155.
- UNICEF (2003). *Eğitimin toplumsal cinsiyet açısından incelenmesi: Türkiye Raporu*. UNICEF web sitesinden Şubat 2014 tarihinde erişildi: http://www.unicef.org/turkey/pdf/_ge21.pdf
- Üner, S. (2008). *Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele projesi*. Ankara: T.C Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.
- World Health Organization (WHO). (1998). *The world health report*. World Health Organization Publishing.
- Wiserna, B. A. (2001). The gendered World of Disney: A content analysis of gender themes in full-length animated disney feature films. *Dissertation Abstracts International*, 61, 4973.
- Yapıcıoğlu, G. (2010). *Bir popüler kültür ürünü olarak animasyon sinema: Kayıp Balık Nemo, Buz Devri, Wall-E*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Yeşilorman, M. (2001). Toplumsal eşitsizlikte kör nokta: Kadın eşitsizliğine genel bir bakış, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(2), 269-81.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yogev, Ş. P. (2006). *Ergenlerde toplumsal cinsiyetin kazanılması aile, okul ve arkadaş etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Yorulmaz, B. (2013). Pepee çizgi filminin din ve değerler eğitimi açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(24), 438-448.
- Yörükoğlu, A. (2004). *Çocuk ruh sağlığı, çocuğun kişilik gelişimi eğitimi ve ruhsal sorunları*. İstanbul: Özgür Yayınları.